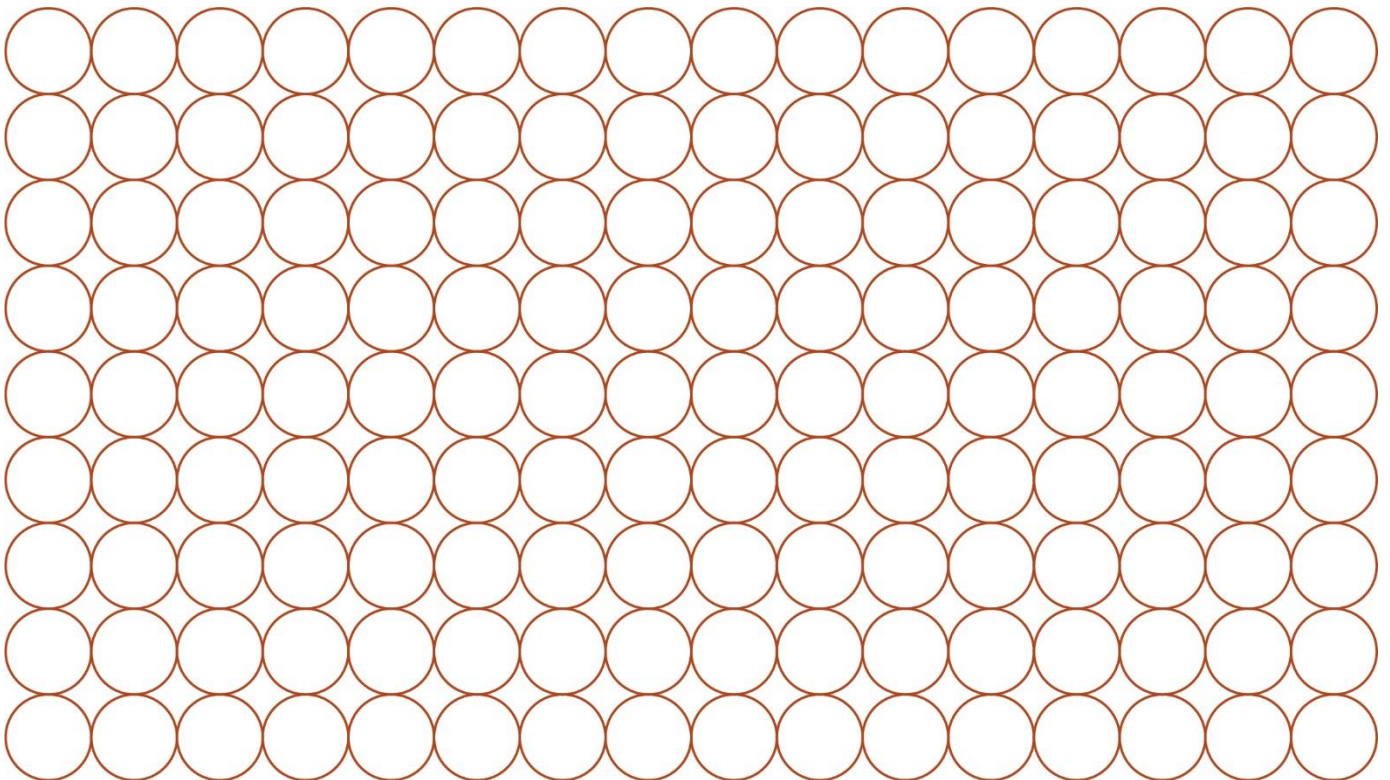

Kommentarmaterial till kursplanen i samiska

Sameskolan och motsvarande skolformer

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

ISBN: 978-91-7559-621-1

Skolverket, Stockholm 2024

Innehåll

Inledning	4
Om skolämnet samiska	5
Kommentarer till kursplanens syfte	6
Flerspråkighet	6
Identitet	6
Intresse för samiska.....	7
Texter.....	7
Taland samiska i olika former	7
Tilltro till sin språkförmåga	7
Jämförelser mellan samiska och andra språk.....	8
Samiskans utveckling	8
Historia, näringar, traditioner och samhällsstrukturer	9
Kursplanens långsiktiga mål	10
Kommentarer till kursplanens centrala innehåll	11
Det centrala innehållet i ämnet samiska	11
Läsa och skriva	12
Tala, lyssna och samtala	17
Texter.....	20
Språkbruk.....	22
Samisk kultur	24
Samiska som andraspråk för nybörjare	29
Läsa och skriva	29
Tala, lyssna och samtala	32
Texter.....	35
Språkbruk.....	36
Samisk kultur	38
Kommentarer till kursplanens betygskriterier	43
Betygskriterierna i ämnet samiska	44
Betygskriterierna i årskurs 6 och 9 inom ramen för samiska som förstaspråk.....	44
Betygskriterierna i årskurs 6 och 9 inom ramen för samiska som andraspråk	48
Betygskriterierna i årskurs 6 och 9 inom ramen för samiska som andraspråk, nybörjare	52

Inledning

Till varje kursplan finns ett kommentarmaterial. Det riktar sig till lärare, rektorer och andra som är verksamma inom skolväsendet. Avsikten med materialet är att ge en bredare och djupare förståelse för de urval och ställningstaganden som ligger bakom texten i kursplanen. Materialet beskriver också hur det centrala innehållet utvecklas över årskurserna och vad lärare kan fokusera på när de gör bedömningar i relation till betygskriterierna.

Formuleringar som är hämtade direkt från kursplanen är genomgående kursiverade i texten.

Om skolämnet samiska

Samiska är ett ämne i sameskolan. Kursplanen i ämnet samiska har två huvudspår: förstaspråk och andraspråk. Det finns ingen reglering för vilka elever som ska läsa enligt vilken nivå, utan det får avgöras på varje enskild skola och från fall till fall. Emellertid förutsätter innehållet för samiska som förstaspråk att eleverna har grundläggande kunskaper i samiska vid skolstarten. Det centrala innehållet i samiska som andraspråk kan användas för de elever som har vissa kunskaper i samiska, men det finns också ett särskilt centralt innehåll för de elever som läser på nybörjarnivå. Ambitionen i kursplanen är att ge alla elever som läser samiska en gemensam kunskapsbas.

Vid modersmålsundervisning i samiska i övriga obligatoriska skolformer används den kursplan och de betygskriterier som gäller för ämnet samiska i sameskolan.

Kommentarer till kursplanens syfte

Syftestexten riktar sig till läraren och beskriver de övergripande målsättningar som ska gälla för undervisningen i det aktuella ämnet. Syftet är därför en viktig del när lärare planerar och genomför undervisningen. Syftestexten avslutas med ett antal långsiktiga mål som avgränsar de delar av syftet som ligger till grund för betygskriterierna.

Syftet med undervisningen i ämnet samiska är att ge eleverna möjlighet att utveckla sin flerspråkighet och kulturella identitet. Det blir möjligt genom att eleverna i undervisningen *utvecklar kunskaper i och om samiska samt kunskaper om den samiska kulturen*. Språket är en viktig kulturbärare som uttrycker gemensamma erfarenheter, värden och kunskaper och förenar samerna tvärs över gränserna i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie. Samerna är ett urfolk och samiska är ett erkänt nationellt minoritetsspråk i Sverige.

Flerspråkighet

Kursplanen anger att eleverna genom undervisningen i samiska ska ges möjlighet att utveckla *sin flerspråkighet*. Det innebär att eleverna ska kunna använda både samiska, svenska och andra språk när de kommunicerar med andra, beroende på vilken situation de befinner sig i. Detta är en förmåga som gör det möjligt att röra sig mellan olika sociala och kulturella sammanhang och förflytta sig mellan olika utbildningssammanhang och arbetsmarknader. Att ha utvecklat sin flerspråkighet skänker individen stor trygghet och säkerhet och bidrar till att hon eller han kan utveckla *sin förståelse av omvärlden*.

Identitet

Kursplanen anger vidare att eleverna ska ges möjlighet att utveckla *sin identitet*. Det betyder att undervisningen ska stödja elevernas identitetsutveckling i nära samspel med deras språkutveckling. I sammanhanget är det viktigt att betona att en människas kulturella identitet är flerdimensionell och ofta präglad av tillhörighet till flera kulturer. I ämnet samiska får eleverna möjlighet att utveckla sin identitet på egna villkor. Det är betydelsefullt att det är en identitet som de själva har definierat och som de har möjlighet att reflektera medvetet över.

De elever som inte går i sameskolan har också en möjlighet att möta ett innehåll som kan bidra till deras identitetsutveckling. Samma kursplan används i modersmålsundervisningen i samiska. Samiska elever finns över stora delar av landet och med stöd av bland annat språklagen har alla samiska elever rätt till undervisning i samiska, oavsett hur många de är eller vilken skola de går i. För dessa elever kan undervisningen i samiska, förutom språkkunskaper, bidra till en känsla av tillhörighet och samhörighet. Eleverna har därmed en möjlighet att utveckla sin samiska identitet.

Intresse för samiska

Undervisningen ska stimulera elevernas *intresse för att samtala, läsa och skriva på samiska*. Intresse är grundläggande för att vilja närma sig språket. Genom intresse ökar förutsättningarna för eleverna att tillägna sig innehållet i undervisningen och deras vilja att lära på egen hand. Att unga människor utvecklar intresse för samiska är betydelsefullt för att språket ska fortsätta att användas, utvecklas och vara livskraftigt i den privata sfären såväl som i samhälls- och arbetslivet.

Texter

I undervisningen ska eleverna möta *skönlitterära verk i olika genrer samt bilder, filmer och musik med anknytning till samiska traditioner och uttrycksformer*. Genom mötet med detta innehåll ges eleverna möjlighet att utveckla både sitt språk, sin identitet och sin förståelse av den språkliga och kulturella mångfalden i det samiska samhället. Att eleverna får möta texter ur olika genrer är viktigt för att de ska kunna utveckla en bred språklig repertoar och förmåga att uttrycka sig tydligt i olika sammanhang. Kunskaper om den egna samiska bakgrunden kan bidra till att eleverna utvecklar förmågan att göra jämförelser mellan olika kulturer och därmed får en större förståelse för sin egen livssituation.

Talad samiska i olika former

Kursplanen anger att eleverna ska ges möjlighet att utveckla kunskaper om samiska som talas i Sverige: *nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska i talad form*, var och en med sin egen ortografi. Genom mötet med olika samiska varieteter får eleverna ökad kunskap om de områden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie där den egna varieteterna inte talas. De får på så sätt bättre förutsättningar att urskilja likheter och olikheter i kultur, seder och bruk och får därigenom också möjlighet att bekanta sig med och utvidga sin förståelse av den språkliga mångfalden i det samiska samhället.

Tilltro till sin språkförmåga

Undervisningen i samiska syftar till att eleverna ska utveckla *tilltro till sin förmåga att uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften*. Kursplanen lyfter fram vikten av tilltro eftersom detta är grundläggande för att våga uttrycka sig. Att ha modet att använda språket är en förutsättning för att utveckla nya kunskaper om det. Genom att utforska och utveckla en repertoar av olika språkliga roller kan eleverna bli bättre på att formulera sig. Därigenom får de en större möjlighet att uttrycka sina egna meningar och åsikter. Den som har utvecklat tilltro till sin förmåga att kommunicera får lättare att möta nya människor och platser i olika språkliga miljöer. Trygghet och språklig säkerhet gör också att man kan vara den man är på fler än ett språk.

Kursplanen anger även att eleverna ska utveckla *en språklig säkerhet i tal och skrift samt kunskaper i att formulera egna åsikter och tankar i tal och skrift*. Många elever känner tilltro och säkerhet när de samtalar om känslor och erfarenheter i den privata sfären, men däremot större osäkerhet när de uttrycker sig på samiska i offentliga miljöer. Genom att sätta ord på egna åsikter, tankar och upplevelser kan eleverna utveckla en större språklig repertoar för att kommunicera i både informella och formella sammanhang. Insikter i hur språkbruk varierar ökar ytterligare deras möjligheter att medvetet kunna anpassa språkbruket. Därför anger kursplanen att eleverna ska ges möjlighet att utveckla en medvetenhet om *hur språkbruket varierar beroende på sociala sammanhang och medier*.

Jämförelser mellan samiska och andra språk

Ett syfte med undervisningen är att eleverna ska utveckla kunskaper för att kunna *göra jämförelser mellan samiska och andra språk*. Förmågan att göra jämförelser mellan olika språk utvecklar elevernas medvetenhet om språks uppbyggnad och strukturella drag. Att kunna jämföra utvecklar också en generell lärandekompetens genom att eleverna lär sig att sätta saker i relation till varandra. I ämnet ska eleverna utgå från samiska och jämförelserna kan omfatta språk som ligger nära eleven. Det kan till exempel vara svenska och norska, eller engelska om eleverna är intresserade av detta. Sådana jämförelser gör det möjligt att urskilja olikheter i form och struktur, men också i språkbruk och ordval – vad som utgör en del av språkets kulturella dimension. Jämförelserna stärker elevernas språkliga och kulturella utveckling samt deras utveckling mot flerspråkighet.

Samiskans utveckling

I undervisningen ska eleverna utveckla kunskaper om *samiska, dess normer, uppbyggnad, historia och utveckling*. Dessa kunskaper fördjupar förståelsen av samiskan som språk och ger eleverna en ökad möjlighet att förstå den samiska folkgruppens historiska och kulturella utveckling. Språket har utvecklats utifrån den miljö, den omgivning och de näringar som funnits där samer har levt. Samiskan har också utvecklats genom möten med andra folk- och språkgrupper. Ord- och begreppsförråd, liksom bruk av talesätt och idiomatik, speglar därigenom den samiska kulturens utveckling.

Språklig utveckling ska inte enbart betraktas ur ett historiskt perspektiv – det är en ständigt pågående process. Tillkomsten av ett samiskt skriftspråk, samiskans status som nationellt minoritetsspråk och den digitala utvecklingen har skapat nya trender och behov i språket. Genom att eleverna får möjlighet att urskilja denna utveckling ökar deras språkliga medvetenhet.

Historia, näringar, traditioner och samhällsstrukturer

Kursplanen anger att eleverna ska ges möjlighet att utveckla kunskaper om *samisk historia, samiska näringar och traditioner samt om samiska samhällsstrukturer*. Det innebär att eleverna ska utveckla kunskaper om och förståelse av det nutida samiska samhället i ett historiskt perspektiv. Det här syftet knyter an till läroplanens första del. Där anges att eleverna genom ett historiskt perspektiv kan utveckla *en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden*. Kunskaper om samiska samhällsstrukturer är av vikt både ur demokratisk synvinkel och för att stärka samiska samhällsinstitutioner inför framtiden.

I anslutning till detta syfte ska eleverna ges möjligheter att utveckla *sin kulturella identitet*. Kunskaper om det egna kulturarvet samt sociala, historiska och kulturella företeelser i det samiska samhället kan ge eleverna ökad självkänsla och en större trygghet, något som kan bidra till utvecklingen av deras personliga och kulturella identitet.

Kursplanens långsiktiga mål

Kursplanens syftestext avslutas med ett antal långsiktiga mål. Dessa är avgränsade till de delar av syftet som ligger till grund för betygskriterierna. De långsiktiga målen innehåller inte sådant som elevernas socioemotionella utveckling, värderingar, beteenden eller intresse för ämnet. Dessa områden är viktiga när lärarna planerar, genomför och utvärderar sin egen undervisning, men ska inte vara underlag för bedömning och betygssättning.

De långsiktiga målen i ämnet samiska är:

- *förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer,*
- *förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang,*
- *förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften, och*
- *kunskaper om sociala, historiska och kulturella företeelser i det samiska samhället.*

Kommentarer till kursplanens centrala innehåll

Det centrala innehållet i kursplanen anger vilket obligatoriskt innehåll som ska behandlas i undervisningen. Det är uppdelat i kunskapsområden som i sin tur består av ett antal innehållspunkter. Dessa ska uppfattas som byggstenar som kan kombineras på olika sätt och väga olika tungt i undervisningen. I planeringen kan de enskilda punkterna i det centrala innehållet kräva olika mycket utrymme i undervisningen, beroende på vad de omfattar och på elevgruppens behov och förutsättningar. Kunskapsområdena bör alltså inte ses som separata arbetsområden för undervisningen, utan de kan kombineras på de sätt som läraren bedömer som mest lämpligt för att uppnå syftet med undervisningen för elevgruppen.

Exempel i innehållet

I det centrala innehållet förekommer vissa exempel. De förtydligar innehållets inriktning, men är inte uttryck för att de bör prioriteras framför andra alternativ. Till exempel anges i årskurserna 7–9 att eleverna ska möta innehållet *beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar*. Det innebär att beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter är obligatoriskt innehåll i årskurserna 7–9. Däremot kan undervisningen lika väl som att behandla tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar ta upp debattinlägg, instruktionsmanualer eller helt andra beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter.

Det centrala innehållet i ämnet samiska

Indelningen av kunskapsområden i det centrala innehållet i samiska är inte helt enkel att göra. Vilka områden man än väljer ut så tenderar innehållsbeskrivningarna att överlappa varandra. Språkbruk är till exempel något som med nödvändighet ingår i alla områden. Det är inte möjligt att läsa och skriva utan att bruka språket, och det finns inte heller några texter som skapas utan språk. Indelningarna bör därför i första hand ses som ett sätt att strukturera och presentera innehållet i undervisningen på och inte som enskilda undervisningsmoment.

Texten som följer nedan kommenterar det centrala innehållet med utgångspunkt i de fem kunskapsområdena: ”Läsa och skriva”, ”Tala, lyssna och samtala”, ”Texter”, ”Språkbruk” samt ”Samisk kultur”. Efter detta kommer en text som kommenterar det centrala innehållet i samiska som andraspråk för nybörjare.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Det finns ett centralt innehåll för samiska som förstaspråk och ett för samiska som andraspråk. Kunskapsområdet ”Samisk kultur” är identiskt och kunskapsområdet ”Texter” mycket snarlikt för första- och andraspråk, eftersom de är möjliga att arbeta med oberoende av elevens språkförmåga. Kunskapsområdena ”Läsa och skriva”, ”Tala, lyssna och samtala” och ”Språkbruk” skiljer sig emellertid åt mellan första- och andraspråk, eftersom innehållet till stor del utgår från elevernas olika språkfärdigheter vid skolstarten. I de högre årskurserna sammanfaller dock det centrala innehållet i dessa kunskapsområden i princip helt för de båda elevgrupperna.

Kommentarerna till centralt innehåll inom ramen för första- och andraspråk presenteras i en gemensam text eftersom eleverna behöver ha en viss nivå av kunskaper i samiska.

Kommentarerna till centralt innehåll inom ramen för andraspråk för nybörjare presenteras separat eftersom de kopplas till den gemensamma europeiska referensramen för språk (GERS)¹-orienterade kursplaner.

Läsa och skriva

Innehållet i kunskapsområdet ”Läsa och skriva” skapar en grund för elevernas läs- och skrivutveckling. Att kunna läsa och skriva är en förutsättning för fortsatt lärande och en källa till lust och glädje. Läsande och skrivande gör det möjligt att framföra egna åsikter och argument eller ta del av andras. Mötet med litteraturen bidrar till utvecklingen av den personliga och kulturella identiteten. En människas kulturella identitet är ofta flerdimensionell och präglad av tillhörighet till flera kulturer. För samiska elever kan det till exempel betyda att den egna identiteten präglas av att tillhöra ett urfolk och en nationell minoritet och att samtidigt växa upp i ett majoritetssamhälle. I ämnet samiska får eleverna möjlighet att utveckla sin identitet på egna villkor. Det är betydelsefullt att det är en identitet som de själva har definierat och som de har möjlighet att reflektera medvetet över.

Strategier

Begreppet strategi förekommer ofta i kursplanen. Strategi är ett samlingsbegrepp för olika metoder eller handlingsätt vid kommunikation och i elevernas lärande. Strategier kan vara medvetna eller delvis omedvetna, de kan vara planerade eller spontana. De kan också vara mer eller mindre effektiva. Även att använda hjälpmedel, som till exempel lexikon och datorprogram, är en typ av strategi.

Alla människor behöver och använder strategier för att förstå, göra sig förstådda, kommunicera och lära. Inte minst nybörjare i språk behöver under en lång tid kompenserande strategier när språkkunskaperna inte riktigt räcker till. Efter hand

---

¹ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/gemensam-europeisk-referensram-for-sprak-gers>

som språkfärdigheten ökar minskar behovet av rent kompensatoriska strategier, men man fortsätter att använda kommunikativa strategier.

Eleverna behöver bli medvetna om vilka strategier som står till buds. De behöver också hjälp att hitta effektiva strategier, både för att kommunicera och för att utveckla språkkunskaperna. Genom undervisningen kan eleverna få stöd i att öka sin medvetenhet om verkningfulla strategier. Med en sådan medvetenhet kan de välja att handla på sätt som är anpassade till situation och syfte och som ger goda resultat.

Lässtrategier

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk	Lässtrategier för att förstå och tolka texter samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.	Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att urskilja texters budskap, både det direkt uttalade och sådant som är indirekt uttryckt.	Lässtrategier för att förstå, tolka och analysera olika typer av texter från olika medier. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang. Att urskilja innehåll som kan vara explicit eller implicit uttryckt i texten.
Samiska som andraspråk	Lässtrategier för att förstå och tolka enkla texter från olika medier.	Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.	Lässtrategier för att förstå och tolka olika typer av texter från olika medier. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang. Att urskilja innehåll som kan vara explicit eller implicit uttryckt i texten.

Lässtrategier är ett centralt innehåll genom alla årskurser. Undervisningen i samiska ska ge eleverna förutsättningar att utveckla strategier för att underlätta och förstärka förståelsen av vad de läser, till exempel att ställa frågor till texten, jämföra det lästa med egna erfarenheter eller prata med andra om sina läsoplevelser. Progressionen går från nybörjaren som ska ”knäcka koden” och tolka och förstå innehållet i de texter hon eller han möter, till den lite mer erfarna läsaren som kan göra textanalyser.

Att få undervisning som fokuserar på såväl textens form och innehåll som på budskap och det medium som texten förekommer i, har betydelse för elevernas förmåga att bredda och fördjupa läsförmågan. För att ge en bredd och variation i de texter som eleverna möter lyfter kursplanen i de högre årskurserna fram att texterna ska hämtas från olika medier. Detta blir även viktigt då samisk litteratur är mångfacetterad med en bas i den muntliga berättarkonsten och i olika samiska jokktraditioner (luohti / vuolle / vuöllie / vuelie). Detta kan ses som en aspekt av ett livslångt lärande genom att eleverna utvecklar förmågan att ta del av språket i omvärlden.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

De elever som läser samiska som andraspråk möter i årskurserna 1–3 mycket grundläggande *lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier*. Det kan handla om att ta hjälp av bilder, rubriker eller förförståelse vid läsningen. De som läser samiska som förstaspråk har tillräckliga kunskaper för att läsa sammanhängande texter och möter därför redan i årskurserna 1–3 *lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll*. Det kan handla om att läsa för att uppfatta huvuddragen i en text eller för att hitta detaljer. Detta innehåll finns även för elever som läser andraspråk i årskurserna 4–6 då de har hunnit utveckla tillräcklig läsförmåga.

För årskurserna 4–6 i förstaspråk anger kursplanen innehållet *strategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt strategier för att urskilja texters budskap, både det direkt uttalade och sådant som är indirekt uttryckt*. Texter från olika medier kan till exempel hämtas från böcker, internet, tidningar eller filmer. Kursplanen anger att texterna ska komma från olika medier för att möjliggöra ett inflöde av levande och dynamiskt språk. Detta inflöde ger eleverna en möjlighet att utveckla en större språklig medvetenhet samt mer komplexa och varierande lässtrategier. De elever som läser andraspråk i årskurserna 4–6 möter ett innehåll som handlar om *att anpassa läsningen efter textens form och innehåll*. Alla elever i årskurserna 7–9 ska få undervisning om *att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang samt det som kan vara explicit eller implicit uttryckt i texten*.

I årskurserna 7–9 möter eleverna som läser förstaspråk *lässtrategier för att förstå, tolka och analysera olika typer av texter från olika medier*. Ordvalet analysera anger progressionen. Att analysera text innebär, till skillnad från att tolka en texts budskap, att närma sig texten på ett djupare plan och undersöka flera dimensioner i denna, till exempel tilltal, bruk av synonymer, specifika stilgrepp som ironi och sarkasm eller målgruppsanpassningen av språket. Det här kräver en god läsförmåga och därför finns inte detta innehåll med i samiska som andraspråk.

Strategier för skrivande

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk	Strategier för skrivande av olika typer av texter om ämnen som är välbekanta för eleven.	Strategier för skrivande av berättande texter och faktatexter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.	Strategier för skrivande av olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
Samiska som andraspråk	Strategier för skrivande av olika slags enkla texter med bildstöd.	Strategier för skrivande av berättande texter och faktatexter. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.	Strategier för skrivande av olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.

Kursplanen anger att alla elever genom hela grundskoletiden ska få undervisning i hur man skriver olika typer av texter.

Samiska som förstaspråk

I samiska som förstaspråk möter eleverna i årskurserna 1–3 *strategier för skrivande av olika typer av texter om ämnen som är välbekanta* för dem, och i årskurserna 4–6 är motsvarande innehåll utvecklat till *strategier för skrivande av berättande texter och faktatexter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag*. Progressionen går från det elevnära till texter som fordrar mer kunskap om genrespecifika stilgrepp. Att skriva olika slags texter med hjälp av deras typiska uppbyggnad och språkliga drag innebär att anpassa formen och innehållet efter den genre man skriver i och efter vem som är mottagare. Det kan till exempel innebära att skriva en insändare som riktar sig till politiker och invånare på orten där man bor eller en påhittad nyhetsartikel. Då är det viktigt hur man strukturerar texten beroende på dess innehåll och med avseende på vilka ord som är lämpliga att använda.

För årskurserna 4–6 finns även innehållet *skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar*. Det kan vara serietidningar eller webbtexter där den skrivna texten bär en del av meningen medan bilderna bär en annan del. För att läsa och förstå hela innebörden i en sådan text måste man klara av att läsa och avkoda både text och bild. För att skapa sådana texter behöver eleverna kunskaper om hur uttrycken byggs upp och kompletterar varandra.

I alla årskurser möter eleverna ett brett spektrum av skrivande i form av *olika typer av texter*. Det kan innefatta allt från sagor, recensioner av böcker och filmer till inlägg i sociala medier. Eleverna ska i årskurserna 4–9 möta de olika texttypernas *uppbyggnad och språkliga drag*. Progressionen ligger i att eleverna skriver allt fler olika och mer komplexa texter ju äldre de blir.

I kunskapsområdet ”Texter” anger kursplanen vilka olika typer av texter som eleverna ska läsa i olika årskurser. Då kan det även vara lämpligt att skriva dessa typer av texter i syfte att utveckla kunskaper om olika strategier för att skriva.

Samiska som andraspråk

I årskurserna 1–3 ska eleverna få undervisning om *strategier för skrivande av olika slags enkla texter med bildstöd*. Skrivningen utgår från den låga språkliga nivå som eleverna här kan befinna sig på, även om de successivt måste få möta utmaningar utifrån den nivå de befinner sig på. I årskurserna 4–6 och 7–9 sammanfaller innehållet med samiska som förstaspråk, med den skillnaden att eleverna inte behöver möta texternas genrespecifika uppbyggnad och språkliga drag i årskurserna 4–6. I årskurserna 7–9 ska emellertid även de elever som läser samiska som andraspråk få möta och arbeta med olika slags texter *med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag*.

Språkets struktur

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk och andraspråk	Stavningsregler för vanligt förekommande ord i elevnära texter. Samiska alfabetet och sambandet mellan ljud och bokstav.	Samiskans struktur med meningsbyggnad, stavningsregler, böjningsmönster och ordklasser.	Samiskans struktur med ordbildning, böjningsmönster, ordklasser och satsdelar.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Det centrala innehållet som rör samiskans form och struktur är samma för samiska som första- och andraspråk. Anledningen till detta är att innehållet går att individualisera allt efter elevernas olika grad av språkförmåga och behov.

I alla årskurser ska eleverna möta ett innehåll som handlar om språkets struktur. Kunskaper om form och struktur är ett medel för att utveckla språkfärdigheten. Vetskapen om att man behärskar de formella aspekterna av språket gör att den språkliga tryggheten och lusten att uttrycka sig ökar.

I undervisningen om språkets struktur är det ofta givande att anlägga ett jämförande perspektiv. Eleverna ska kunna dra nytta av sin flerspråkighet genom att jämföra samiskans struktur med till exempel svenskans. Sådana jämförelser utvecklar förståelsen för språkens uppbyggnad.

Kursplanen skriver fram en progression i formläran från mötet med det *samiska alfabetet* och grundläggande *stavningsregler* i årskurserna 1–3, till kunskaper om ordbildning, böjningsmönster, ordklasser och satsdelar i årskurserna 7–9. Alla dessa delar är viktiga för samiska som både förstaspråk och andraspråk, och kursplanen strävar efter att utveckla elevernas möjligheter att uppnå språkriktighet i tal och skrift.

Hjälpmedel

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk och andraspråk		Ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.	Hjälpmedel för informationssökning och ordförståelse.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Det centrala innehållet som rör ordböcker och andra hjälpmedel är samma för samiska som första- och andraspråk. Anledningen är att innehållet går att individualisera allt efter elevernas olika grad av språkförmåga och behov.

En språklig säkerhet innefattar att kunna använda olika slags hjälpmedel för att lösa problem som dyker upp. Eleverna ska i undervisningen möta ordböcker och andra hjälpmedel för informationssökning och ordförståelse, till exempel digitala språkbehandlingsprogram eller lexikon. Det ger dem en möjlighet att söka information självständigt och därmed ta större eget ansvar för sitt lärande.

Progressionen ligger i att eleverna i årskurserna 4–6 framför allt möter hjälpmedel för *stavning och ordförståelse*, medan undervisningen i årskurserna 7–9 även ska behandla *hjälpmedel för informationssökning och ordförståelse*. Naturligtvis möter många elever hjälpmedel för informationssökning även i de lägre årskurserna, men det är obligatoriskt innehåll först i årskurserna 7–9. I den digitala världen finns ett ständigt inflöde av dynamiskt språk och här finns goda möjligheter att möta levande samiska i olika sammanhang.

Tala, lyssna och samtala

Kunskapsområdet ”Tala, lyssna och samtala” lyfter fram det muntliga i ämnet. Att kunna tala, lyssna och samtala med olika syften och i skilda situationer är nödvändiga delar av en funktionell språkförmåga.

Samtal, muntligt berättande och presentationer

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk	Samtal om vardagliga företeelser och händelser. Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare. Bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel som kan stödja presentationen. Muntlig berättarkonst.	Samtal om egna och andras upplevelser samt om vardagliga företeelser och händelser. Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare. Stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation. Muntlig berättarkonst.	Samtal och diskussioner om ämnen som är välbekanta för eleven, samt om tankar, känslor, åsikter och aktuella händelser. Olika former för muntligt återberättande, beskrivande och reflekterande. Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare. Muntlig berättarkonst.
Samiska som andraspråk	Samtal om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel intressen, personer och platser. Frågor och svar, hälsningsfraser och presentationer av sig själv. Uttal, stavelser och satsmelodi. Muntlig berättarkonst.	Samtal om ämnen som är välbekanta för eleven, till exempel vardagliga situationer, händelser och aktiviteter. Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare. Stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation. Uttal, stavelser och satsmelodi. Muntlig berättarkonst.	Samtal och diskussioner om ämnen som är välbekanta för eleven, samt om tankar, känslor, åsikter och aktuella händelser. Olika former för muntligt återberättande, beskrivande och reflekterande. Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare. Muntlig berättarkonst.

Eleverna kan utveckla goda muntliga språkfärdigheter i samiska när de får en möjlighet att delta i samtal eller berätta och presentera något inför andra för att uttrycka och tolka känslor, tankar, åsikter och idéer. Därför lyfter kursplanen fram

innehållspunkter som handlar om samtal, berättande och presentationer. Det innehåll som handlar om *muntliga presentationer och muntligt berättande* är samma för eleverna som läser samiska som förstaspråk och andraspråk i årskurserna 4–6 och 7–9, eftersom detta innehåll är möjligt att arbeta med när man väl nått en grundläggande språkfärdighetsnivå.

Samiska som förstaspråk

I samiska som förstaspråk möter eleverna i årskurserna 1–3 samtal om *vardagliga företeelser och händelser*, och i årskurserna 4–6 tillkommer samtal om *egna och andras upplevelser samt om vardagliga företeelser och händelser*. I årskurserna 7–9 möter eleverna *samtal och diskussioner om ämnen som är välbekanta för eleven samt om tankar, känslor, åsikter och aktuella händelser*. Progressionen går från det elevnära och konkreta mot en ökad grad av övergripande och mer abstrakta samtals- och diskussionsämnen. Genom att eleverna får möjlighet att använda språket i allt fler sammanhang och samtalssituationer ju äldre de blir, vidgar de sitt ordförråd och sin förmåga att variera språket, till exempel med avseende på utförlighet, inlevelse eller formell korrekthet.

Det centrala innehåll som rör *anpassning* till olika mottagare i årskurserna 4–6 och 7–9 är samma för samiska som både första- och andraspråk. Att kunna anpassa sitt språk och sitt framförande beroende på sammanhanget och målgruppen är viktigt för att kunna kommunicera på ett effektivt och funktionellt sätt. Med innehållet i årskurserna 4–6 om *muntliga presentationer och muntligt berättande med Anpassning till olika mottagare* och *stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation* lyfter kursplanen fram vikten av mottagaranpassning. Muntligt berättande avser mer informella former av kommunikation, till exempel mellan eleven och en kamrat. Muntliga presentationer avser mer formaliserade former av redogörelser. Det kan handla om att utgå från ett givet ämne, till exempel en text som man har läst eller en film som man har sett. Det kan även innebära användandet av olika hjälpmedel för att stödja presentationen. Kursplanen lyfter fram vikten av en medvetenhet om mottagaranpassning genom att årskurserna 7–9 ska arbeta med *olika former för muntligt återberättande, beskrivande och reflekterande samt muntliga presentationer och muntligt berättande med Anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare*.

Muntlig berättarkonst är ett centralt innehåll genom alla årskurser och samma för samiska som både första- och andraspråk. Den muntliga berättarkonsten i olika former är en viktig del av den tradition som förs vidare från en generation till en annan. De samiska berättelserna, myterna, legenderna, sagorna, sägnerna och jojken är betydelsefulla för den samiska kulturen.

Samiska som andraspråk

Samiska som andraspråk börjar i årskurserna 1–3 på en mer grundläggande nivå än förstaspråk vad gäller samtalsinnehåll med samtal om ämnesområden som är *välbekanta för eleven och frågor och svar, samt hälsningsfraser och*

presentationer av sig själv. I årskurserna 4–6 tillkommer *samtal om ämnen som är välbekanta för eleven, till exempel vardagliga situationer, händelser och aktiviteter.* Med innehållet i årskurserna 1–6 om *uttal, stavelser och satsmelodi* lyfter kursplanen fram vikten av att undervisningen aktivt fokuserar på detta. Genom att eleverna blir uppmärksamma på hur talet låter och får möjlighet att utveckla flyt i sitt eget talspråk, blir det lättare för dem att förstå vad andra säger och att själva göra sig förstådda. Uttal behandlas i undervisningen med fördel i anslutning till övrigt innehåll.

Det centrala innehåll som rör *anpassningen* till olika mottagare i årskurserna 4–6 och 7–9 är samma för samiska som både första- och andraspråk. Att kunna anpassa sitt språk och sitt framförande beroende på sammanhanget och målgruppen är viktigt för att kunna kommunicera på ett effektivt och funktionellt sätt. Med innehållet i årskurserna 4–6 om *muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare* och *stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation* lyfter kursplanen fram vikten av mottagaranpassning. Muntligt berättande avser mer informella former av kommunikation, till exempel mellan eleven och en kamrat. Muntliga presentationer avser mer formaliserade former av redogörelser. Det kan handla om att utgå från ett givet ämne, till exempel en text som man har läst eller en film som man har sett, och det kan även innebära användandet av olika hjälpmedel för att stödja presentationen. Kursplanen lyfter fram vikten av en medvetenhet om mottagaranpassning genom att årskurserna 7–9 ska arbeta med *olika former för muntligt återberättande, beskrivande och reflekterande* samt *muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.*

Muntlig berättarkonst är ett centralt innehåll genom alla årskurser och samma för samiska som både första- och andraspråk. Den muntliga berättarkonsten i olika former är en viktig del av den tradition som förs vidare från en generation till en annan. De samiska berättelserna, myterna, legenderna, sagorna, sägnerna och jojken är betydelsefulla för den samiska kulturen.

Talad nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk och andraspråk			Talad nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Det centrala innehåll som rör talad nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska är samma för samiska som första- och andraspråk. Anledningen är att innehållet går att individualisera allt efter elevernas olika grad av språkförmåga.

I Sverige talas nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska, var och en med sin egen ortografi. Genom mötet med dem får eleverna i de högre årskurserna en möjlighet

att bekanta sig med och utvidga sin förståelse av den språkliga och kulturella mångfalden i det samiska samhället. Därigenom kan gemenskapen med de olika områden där elevens egen varietet inte används öka.

Det är inte rimligt att kräva att eleverna ska kunna läsa, skriva, tala och samtala på de olika varieteterna, men att höra skillnad på talad nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska är fullt möjligt och därför bör innehållet begränsas till detta.

Texter

Kunskapsområdet ”Texter” lyfter fram de texter som eleverna ska möta. I det centrala innehållet grupperas texterna dels som skönlitterära texter, dels som sakprosatexter. I mötet med olika texter stärks elevernas språk- och identitetsutveckling liksom deras kunskaper om områden där samiskan talas.

I mötet med texter är det nödvändigt att ha i åtanke att samiskan har ett ungt skriftspråk. Den kunskap och de berättelser som har överförts mellan generationerna har tidigare förmedlats muntligt, till exempel i form av sägner, ordspråk eller jojk.

Kursplanens skrivningar om möte med olika slags texter ska förstås som att de ibland även inrymmer mötet med olika muntliga uttrycksformer.

Den samiska kulturen spänner över flera länder och därför är det möjligt att använda texter från de andra nordiska länderna i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie i undervisningen. En sådan bredd i utbudet ger en språklig och kulturell variation och bidrar därmed till att eleverna kan få fördjupade insikter i det samiska området.

Skönlitterära texter

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk och andraspråk	Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, kapitelböcker, sagor och sägner. Berättande texter och poetiska texter för barn från olika tider i form av rim, ramsor, ordspråk och jojk. Texter med anknytning till samiska traditioner, företeelser och kulturella uttrycksformer.	Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, kapitelböcker, sagor och sägner. Berättande texter och poetiska texter som belyser samers villkor, traditioner och samiska kulturella uttrycksformer.	Skönlitteratur för ungdomar. Texter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor. Berättande texter och poetiska texter med anknytning till samiska traditioner och företeelser.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

I årskurserna 1–6 ska eleverna möta *berättande texter och poetiska texter* och i årskurserna 7–9 *skönlitteratur för ungdomar*. Progressionen ligger i texterna allt mer komplexa och varierade texter ju äldre eleverna blir. Kursplanens skrivning

understryker att det ska ingå en bredd av texter i undervisningen. Det centrala innehållet anger inte några specifika texter utan urvalet måste göras utifrån syftet med undervisningen och elevernas intressen och erfarenheter.

I årskurserna 1–3 ska eleverna möta *texter med anknytning till samiska traditioner, företeelser och kulturella uttrycksformer*. Detta kan till exempel innebära texter om samtida vardagsliv eller texter som återger traditionella berättelser. Det kan också handla om texter som innehåller typiska samiska uttryck eller ordspråk. Samiska uttrycksformer innefattar bland annat den samiska berättartraditionen, jojk, sånger, dikter, musik, rim, ramsor, ordspråk och diiddat/dijda, det vill säga folktro om hur man hanterar olika situationer och fenomen i vardagslivet. I de senare årskurserna ska eleverna möta texter som *belyser samers villkor, traditioner och samiska kulturella uttrycksformer* (årskurserna 4–6) samt *texter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor* (årskurserna 7–9). I barn- och ungdomsåren söker många sin identitet och då kan mötet med berättande texter och poetiska texter med samisk anknytning spegla och stärka samiska barn och unga i deras sökande. Skrivningarna i kursplanen är ett sätt att betona att eleverna ska möta texter som både vidareutvecklar deras intressen och kunskaper och möjliggör för nya insikter. Progressionen ligger i att texterna successivt blir mer komplexa. Det ger större utrymme för analys av bland annat budskap och stilgrepp.

Sakprosa

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk	Faktatexter för barn. Hur texternas innehåll organiseras.	Faktatexter för barn och unga. Instruerande texter, till exempel spelinstruktioner och arbetsbeskrivningar. Hur texternas innehåll organiseras.	Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar. Texternas syfte, innehåll och typiska språkliga drag.
Samiska som andraspråk	Faktatexter för barn.	Faktatexter för barn och unga. Instruerande texter, till exempel spelinstruktioner och arbetsbeskrivningar.	Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar. Texternas syfte, innehåll och typiska språkliga drag.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Eleverna ska möta sakprosa i alla årskurser. Ju äldre eleverna blir, desto mer komplexa blir texterna. I kursplanen i ämnet svenska finns ett omfattande innehåll som handlar om att eleverna ska utveckla rena genrekunskaper om sakprosa. Inom ramen för ämnet samiska ligger fokus i stället på mötet med en bredd av olika texter för att utveckla språket och ett specifikt textinnehåll.

För årskurserna 1–3 finns innehållet *faktatexter för barn* och i årskurserna 4–6 finns innehållet *faktatexter för barn och unga*. Det finns ingen uppdelning i specifika genrer i dessa lägre årskurser. Mötet med faktatexter är i stället ett sätt för eleverna att bekanta sig med innehåll, form och struktur i andra skrivna genrer än enbart berättande. Progressionen går från enbart faktatexter i de lägre årskurserna till fler och mer komplexa genrer i årskurserna 4–6 och 7–9. I årskurserna 4–6 ska *instruerande texter* ingå i undervisningen. Eleverna som läser samiska som förstaspråk ska även arbeta med *hur texternas innehåll organiseras* i årskurserna 1–6. I årskurserna 7–9 anger kursplanen att både de elever som läser förstaspråk och andraspråk ska möta *beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter samt deras syfte, innehåll och typiska språkliga drag*. Breddningen av genrer ger eleverna en möjlighet att utveckla sin förmåga att tillägna sig innehållet i olika typer av texter samt formulera och uttrycka sig i flera olika situationer och sammanhang.

Språkbruk

I det här kunskapsområdet finns innehållspunkter som handlar om språkliga företeelser i tal och skrift samt ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.

Ord och begrepp

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk	Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.	Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.	Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Bildspråk och idiomatiska uttryck. Ord och begrepp för samiska traditioner, näringar och samhällsstrukturer samt samiskt kulturarv.
Samiska som andraspråk	Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.	Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.	Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.

Samiskan är starkt präglad av samernas traditionella levnadssätt och historia, och därigenom rikt på *ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer*. I undervisningen ska samtliga elever i alla årskurser bekanta sig med dessa ord och begrepp. Kursplanen ger exempel på olika typer av ord i de olika årskurserna för att signalera att eleverna hela tiden ska vidga sitt ordförråd. För att

undervisningen om ord och begrepp inte ska få en alltför ensidig historisk slagsida är det emellertid viktigt att understryka att samiskan ständigt utvecklas, till exempel genom ungdomsspråk, sms, chatt och lånord. För att språket ska vara ett verktyg för att hantera vardagen krävs att eleverna utvecklar kunskaper i både traditionellt och nydanande språk.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Både de elever som läser samiska som förstaspråk och de som läser samiska som andraspråk möter i alla årskurser innehållet *ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter*. Det är betydelsefullt att eleverna kan relatera det de möter i undervisningen till sin egen verklighet och får samtala om närliggande frågor.

I förstaspråk i årskurserna 7–9 finns ett något mer omfattande innehåll i form av *ord och begrepp för samiska traditioner, näringar och samhällsstrukturer samt samiskt kulturarv*. De som läser samiska som förstaspråk möter även ett innehåll som handlar om *skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang* samt *språkets betydelse för att utöva inflytande*. Det finns inget som hindrar att även de elever som läser samiska som andraspråk möter detta innehåll, även om det inte är obligatoriskt i undervisningen.

Språkanvändning i olika sammanhang

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk	Likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska.	Likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska.	Skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang. Språkets betydelse för att utöva inflytande. Likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska.
Samiska som andraspråk			Likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska.

Samiska som förstaspråk

De elever som har samiska som förstaspråk lär sig språket genom att gå från tal till skrift. Elevernas talade språk skiljer sig emellertid ofta från skriftspråket och det kan försvåra deras skriftspråkliga inläring. För att uppnå en språklig säkerhet behöver eleverna bli medvetna om skillnaderna mellan tal och skrift.

Innehållspunkten *likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska* finns därför med i alla årskurser i samiska som förstaspråk.

I årskurserna 7–9 ska de som läser samiska som förstaspråk även möta ett innehåll som handlar om *skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang*. Detta kan ha beröringspunkter med innehållet under kunskapsområdet ”Tala, lyssna och samtala” som handlar om hur man kan

anpassa muntliga presentationer efter syfte och mottagare. Den här punkten avser emellertid också en skriftlig mottagarmedvetenhet och en fördjupad insikt i hur språket kan användas på olika sätt i olika sammanhang. Avsikten är att eleverna ska bli medvetna om att de själva kan påverka hur de blir uppfattade av andra utifrån hur de väljer att uttrycka sig.

I årskurserna 7–9 finns även en punkt som lyfter fram *språkets betydelse för att utöva inflytande* som ett centralt innehåll. Det som ska studeras här är hur man kan använda sitt språk medvetet för att till exempel kunna påverka beslut. Det är också viktigt att eleverna får förståelse för att de genom språket kan påverka bilden av sig själva och andra. Den som har en utvecklad språkförmåga kan själv välja vilket språk hon eller han använder i skilda situationer.

Samiska som andraspråk

De elever som har samiska som andraspråk lär sig att skriva och läsa parallellt. Det betyder att deras talspråk utvecklas på samma grund som skriftspråket. Eleverna som läser andraspråk möter därför innehållet *likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska* i årskurserna 7–9.

Samisk kultur

Kunskapsområdet ”Samisk kultur” är samma för samiska som första- och andraspråk, eftersom alla elever har rätt till samma kulturkunskaper. Området rymmer ett brett innehåll om språk, traditioner, levnadssätt, näringar och estetiska uttrycksformer ur ett historiskt och nutida perspektiv.

En viktig utgångspunkt för kunskapsområdet har varit en syn på kultur som något flexibelt och föränderligt i tid och rum. Skrivningarna i kursplanen är därför medvetet öppna för att ge lärare och elever möjligheter att tillsammans avgöra var de vill lägga fokus, utifrån den enskilda gruppens sammansättning och behov.

Den traditionella samiska kulturen är präglad av ett förhållningssätt som går ut på att använda naturens resurser på ett ekologiskt hållbart sätt, det vill säga att kunna birget / bierggit / berget / bergget / bierkenidh. Innehållet i kunskapsområdet kan bidra till att förmedla detta förhållningssätt och knyter an till skrivningar från läroplanens första del om *hur vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling*.

Samers levnadssätt förr och nu

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk och andraspråk	Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Samiskt förhållningssätt till naturen, årstidernas växling och traditionellt nyttjande av mark och vatten.	Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Samiskt förhållningssätt till naturen, årstidernas växling och traditionellt nyttjande av mark och vatten.	Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Historiska levnadssätt och levnadssätt i dag. Traditionella näringar och samiska institutioner och organisationer.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Eftersom språk, historia och kultur är nära förbundna med varandra finns en strävan i kursplanen efter att lyfta fram hur samer lever i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Här ges det samiska samhällets mångfald en självklar plats i undervisningen. Ett sådant perspektiv kan bland annat möjliggöra en överföring av kunskaper och erfarenheter från äldre generationer till yngre, men också mellan elever med olika samiska bakgrunder.

Kursplanens skrivningar om kulturarv utgår från en bred definition av begreppet. Med kulturarv avses både materiella och immateriella uttryck av samisk kultur. Kulturarvet kan även inrymma företeelser som samisk andlighet, naturbeteckningar, ortnamn och traditionella samiska namnskick. Här kan undervisningen till exempel lyfta materiella uttryck, som hur man lägger skoband eller bygger kåtor i olika samiska områden, men även immateriella uttryck, som hur man förväntas bete sig vid en eld, att känna till sin släkt eller seder när man befinner sig i en kåta. Innehållet gör det möjligt för eleverna att utveckla en djupare förståelse av det nutida och de möter det därför genom alla årskurser.

Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv, som är ett innehåll i alla årskurser, kan innebära att bekanta sig med nya samiska näringar i form av turism, livsmedelsproduktion och kläddesign och samtidigt undersöka vilka kopplingar dessa näringar har till traditionella samiska näringar, företeelser och levnadssätt, såsom renskötsel, jakt, fiske och duodji/ duodje / duöjjie / vætnoe. Genom att på detta sätt lyfta fram det nutida i undervisningen blir det möjligt för eleverna att urskilja framtida studie- och yrkesmöjligheter i ett samiskt samhälle, där kunskaper i samiska språk är av stor vikt. Innehållet knyter därigenom även an till den samlade läroplanens andra del och dess skrivningar om att eleven ska ges möjlighet att *lösa problem och omsätta idéer i handling på ett kreativt och ansvarsfullt sätt*. Detta kan främja ett förhållningssätt som är präglad av entreprenörskap.

I årskurserna 1–6 lyfter kursplanen fram *samiskt förhållningssätt till naturen, årstidernas växling och traditionellt nyttjande av mark och vatten*. Innehållet är medvetet allmänt formulerat för att ge eleverna en första, översiktlig helhetsbild av vad som kan vara ett traditionellt samiskt förhållningssätt oavsett var eleven bor.

I årskurserna 7–9 finns samma innehåll om samers olika levnadsätt, men nu förväntas eleverna ha en så pass god bild av den samiska kulturens bakgrund och historia att tyngdpunkten förflyttas mer mot det nutida samiska samhället. Eleverna ska jämföra *historiska levnadssätt och levnadsätt i dag*. För att eleverna ska kunna ta aktiv del i och bidra till det samiska samhällets fortlevnad och utveckling, lyfter kursplanen fram *traditionella näringar och samiska institutioner och organisationer*, till exempel Sameradion, Samerådet, Svenska samernas riksförbund (SSR), den samiska högskolan Sámi Allaskuvla i

Kautokeino och samiska ungdomsorganisationer. Det är också viktigt att bli medveten om möjligheten att påverka och ta del i det samiska samhället, och därför möter eleverna innehållet *Sametinget, dess verksamhet och funktion*.

Samiska kulturuttryck

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk och andraspråk	Samiskt kulturarv i olika former, till exempel lekar, musik, slöjd och andra estetiska uttryck.	Samiskt kulturarv i olika former, till exempel musik, slöjd och koltar från området där elevernas varieteter talas.	Några samiska författare och deras verk. Traditionell och modern jojk och annan samisk musik.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Det centrala innehållet om samiskt kulturarv och samiska kulturuttryck är valt för att ge eleverna en bred bild av olika traditionella och nutida samiska estetiska uttrycksformer. I årskurserna 1–6 ska undervisningen behandla *samiskt kulturarv i olika former*. I årskurserna 1–3 exemplifieras detta med *lekar, musik, slöjd och andra estetiska uttryck*. Innehållet är medvetet allmänt formulerat för att ge eleverna en första orientering i vad som är typiska samiska uttrycksformer. I årskurserna 4–6 nämns exemplet *musik, slöjd och koltar från området där elevernas varieteter talas*. I mötet med det här innehållet kan eleverna utveckla kunskaper om typiska samiska uttryck, till exempel mönster och symboler samt former och färger. Genom att bekanta sig med innehållet kan eleverna också utveckla kunskaper om hur material väljs ut, tas tillvara och bearbetas för att användas i olika funktioner, antingen som bruksföremål eller som konstnärliga uttryck.

I årskurserna 7–9 ska eleverna även ges en möjlighet att utveckla kunskaper om *några samiska författare och deras verk*. Det är ett sätt att orientera eleverna i samisk litteratur och vidga deras förståelse och intresse för denna. Kursplanen anger inte några enskilda författare som ska behandlas, utan det är upp till lärare och elever att avgöra utifrån intresse och sammanhang. Kursplanen öppnar upp även för jojktexter, så kallade dajahusat/ tsoame / vuolletäkksta / vājash / vaajesh, trumsymboler och så vidare.

När det gäller mönster, symboler, former och färger kommer detta påtagligt och konkret till uttryck i klädesplagg från specifika områden och andra typer av slöjdföremål, såsom exempelvis knivar, kåsor och olika typer av väskor. För de elever som bor utanför Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie eller utanför sitt eget språkområde, kan det vara särskilt betydelsefullt att undervisningen utvecklar deras kulturella identitet genom att tydligt lyfta fram uttrycksformer som kan belysa deras eller deras släkts geografiska ursprung. Genom att möta plats- och släktspecifika slöjdtraditioner i undervisningen kan elevernas identitetsbyggande stärkas.

Eleverna i årskurserna 7–9 ska också få möta både *traditionell och modern jojk och annan samisk musik*. Innehållet är valt för att visa eleverna på bredden i den

samiska musiken genom tiderna. Genom att utveckla kunskaper om traditionell jojk får eleverna även en möjlighet att utveckla en djupare förståelse och ett större intresse för sin egen samtida musik. Samtidigt som en fördjupad förståelse av jojk som kulturarv, musik och litteratur kan ha en identitetsstärkande effekt i klassrummet. I förlängningen kan mötet med detta innehåll väcka nyfikenhet hos eleverna på att själva uttrycka sig musikaliskt.

Samiska språkområden

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk och andraspråk	Miljöer där elevens egen varietet talas.	Nord-, lule-, pite, ume- och sydsamiska språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie	Samiskans utveckling och framtid.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Med utgångspunkt i det elevnära ska årskurserna 1–3 möta innehållet *miljöer där elevens egen varietet talas*. Tanken med detta är att eleverna i de lägre årskurserna ska få en översiktlig bild av utbredningen av den egna varietetens i Sverige och samtidigt få en första inblick i den samiska kulturens utbredning. I och med övergången till innehållet *nord-, lule-, pite- ume- och sydsamiska språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie* i årskurserna 4–6 vidgas perspektivet till att även fokusera på det som ligger geografiskt längre bort. Därmed ges eleverna en möjlighet att få en helhetsbild av det samiska språkområdet, och samtidigt få en förståelse för att Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie sträcker sig över statsgränserna mellan Sverige, Norge, Finland och Ryssland.

Det är inte ovanligt att en elev bor i ett samiskt språkområde och har sina rötter i ett annat. Många bor också utanför Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie och för dem finns samekulturen i mindre omfattning, eller inte alls, i närmiljön. I formuleringar om miljöer och språkområden lyfter kursplanen möjligheten att ge även dessa elever en relation till sina språkliga och kulturella rötter genom kunskaper om de områden där den egna varietetens talas.

I årskurserna 7–9 möter eleverna innehållet *samiskans utveckling och framtid*. Kunskaper om varifrån och hur språket utvecklats hänger samman med kunskaper om hur kulturen utvecklats. Genom att betrakta ett språks ordförråd kan man dra slutsatser om vilka språkliga och därmed kulturella kontakter talarna av språket haft. Innehållet vill på så sätt ge en bild av den samiska folkgruppens väg genom historien sådan den syns genom språkets utveckling. Här skulle till exempel kunna rymmas ett resonemang om och en översikt över de östsamiska språken. Innehållet kan med fördel behandlas i relation till annat innehåll i kursplanen, till exempel i mötet med ålderdomliga uttryck i det samiska kulturarvet som kopplar till så kallad traditionskunskap, det vill säga árbediehtu/ árbbemáhtto/ /árbbemáhtto/ árbbiemáhttu/aerpiemahto. På samma sätt kan undervisningen

behandla den ordriktighet som är kopplad till samiska traditionella näringar såväl som till klimat och olika naturfenomen.

Progressionen går från fokus på språkets geografiska utbredning i årskurserna 1–6 till språkets historia i årskurserna 7–9. Eleverna i årskurserna 1–3 och 4–6 får kunskaper om de geografiska sammanhangen och de som går i årskurserna 7–9 får kunskaper om de språkhistoriska sammanhangen.

Aktuella samhällsfrågor

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk och andraspråk			Några aktuella samiska samhällsfrågor, även i jämförelse med motsvarande företeelser hos något annat urfolk.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

I årskurserna 7–9 möter eleverna innehållet *några aktuella samiska samhällsfrågor, även i jämförelse med motsvarande företeelser hos något annat urfolk*. Kunskaper om några aktuella samhällsfrågor som berör urfolk hänger samman med kunskaper om hur språk och kultur utvecklats i majoritetssamhällen. Här skulle till exempel kunna rymmas ett resonemang om vilka likheter och skillnader som finns när det gäller urfolk i olika världsdelar. Innehållet kan med fördel behandlas i relation till annat innehåll i kursplanen, till exempel i mötet med texter med anknytning till samiskt kulturarv och samiska uttrycksformer.

Samiska som andraspråk för nybörjare

Texten som följer nedan kommenterar det centrala innehållet med utgångspunkt i de fem kunskapsområdena: ”Läsa och skriva”, ”Tala, lyssna och samtala”, ”Texter”, ”Språkbruk” samt ”Samisk kultur”.

Läsa och skriva

Innehållet i kunskapsområdet ”Läsa och skriva” skapar en grund för elevernas läs- och skrivutveckling. Att kunna läsa och skriva är en förutsättning för fortsatt lärande och en källa till lust och glädje. Läsande och skrivande gör det möjligt att framföra egna åsikter och argument och ta del av andras. Mötet med litteraturen bidrar till utveckling av den personliga och kulturella identiteten. En människas kulturella identitet är ofta flerdimensionell och präglad av tillhörighet till flera kulturer. För samiska elever kan det till exempel betyda att den egna identiteten präglas av att tillhöra ett urfolk och en nationell minoritet och att samtidigt växa upp i ett majoritetssamhälle. I ämnet samiska får eleverna möjlighet att utveckla sin identitet på egna villkor. Det är betydelsefullt att det är en identitet som de själva har definierat och som de har möjlighet att reflektera medvetet över.

Strategier

Begreppet strategi förekommer ofta i kursplanen. Strategi är ett samlingsbegrepp för olika metoder eller handlingsätt vid kommunikation och i elevernas lärande. Strategier kan vara medvetna eller delvis omedvetna, de kan vara planerade eller spontana. De kan också vara mer eller mindre effektiva. Även att använda hjälpmedel, som till exempel lexikon och datorprogram, är en typ av strategi.

Alla människor behöver och använder strategier för att förstå, göra sig förstådda, kommunicera och lära. Inte minst nybörjare i språk behöver under en lång tid kompenserande strategier när språkkunskaperna inte riktigt räcker till. Efter hand som språkfärdigheten ökar minskar behovet av rent kompensatoriska strategier, men man fortsätter att använda kommunikativa strategier.

Eleverna behöver bli medvetna om vilka strategier som står till buds. De behöver också hjälp att hitta effektiva strategier, både för att kommunicera och för att utveckla språkkunskaperna. Genom undervisningen kan eleverna få stöd i att öka sin medvetenhet om verkningsfulla strategier. Med en sådan medvetenhet kan de välja att handla på sätt som är anpassade till situation och syfte och som ger goda resultat.

Lässtrategier

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som andraspråk, nybörjare	Lässtrategier för att förstå och tolka ord och fraser i enkla texter.	Lässtrategier för att förstå och tolka enkla texter från olika medier.	Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier.

Lässtrategier är ett centralt innehåll genom alla årskurser i grundskolan. Undervisningen i samiska ska hjälpa eleverna att utveckla strategier för att underlätta och förstärka förståelsen av vad de läser, till exempel genom att ställa frågor till texten, jämföra det lästa med egna erfarenheter eller prata med andra om sina läsupplevelser. För de elever som läser samiska som andraspråk, nybörjare går progressionen från att som nybörjare ”knäcka koden” till att som andraspråkstalare förstå och tolka innehållet i de texter de möter.

Att få undervisning som fokuserar på såväl textens form och innehåll som på budskap och det medium som texten förekommer i, har betydelse för elevernas förmåga att bredda och fördjupa läsförmågan. För att ge en bredd och variation i de texter som eleverna möter lyfter kursplanen i de högre årskurserna fram att texterna ska hämtas från olika medier. Detta blir även viktigt då samisk litteratur är mångfacetterad med en bas i den muntliga berättarkonsten och i olika samiska jojktraditioner (luohti / vuolle / vuöllie / vuelie). Detta kan ses som en aspekt av ett livslångt lärande genom att eleverna utvecklar förmågan att ta del av språket i omvärlden.

De elever som läser samiska som andraspråk, nybörjare möter i årskurserna 1–3 mycket grundläggande *lässtrategier för att förstå och tolka ord och fraser i enkla texter*. Det kan handla om att ta hjälp av bilder, rubriker eller förförståelse vid läsningen.

I årskurserna 4–6 möter eleverna *lässtrategier för att förstå och tolka enkla texter från olika medier*. Texter från olika medier kan till exempel hämtas från böcker, internet, tidningar, filmer, radio och poddsändningar. Kursplanen anger att texterna ska komma från olika medier för att möjliggöra ett inflöde av levande och dynamiskt språk. Detta inflöde ger eleverna en möjlighet att utveckla en större språklig medvetenhet samt mer komplexa och varierande lässtrategier.

För eleverna som läser samiska som andraspråk, nybörjare ligger progressionen i att gå från att *förstå och tolka enkla texter* till att *förstå och tolka texter* med en mer komplex struktur.

Strategier för skrivande

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som andraspråk, nybörjare	Strategier för skrivande av enkla presentationer, beskrivningar och meddelanden.	Strategier för skrivande av enkla berättande texter, beskrivningar och instruktioner.	Berättelser och beskrivningar i form av sammanhängande text.

Kursplanen anger att alla elever genom hela grundskoletiden ska få undervisning i hur man skriver olika typer av texter.

I årskurserna 1–3 ska eleverna få undervisning om *strategier för skrivande av enkla presentationer, beskrivningar och meddelanden*. Detta utgår från den språkliga nivå som eleverna befinner sig på, även om de successivt måste få möta utmaningar utifrån sin nivå. Motsvarande innehåll för årskurserna 4–6 är *strategier för skrivande av enkla berättande texter, beskrivningar och instruktioner*, och eleverna i högsta årskurserna ska möta *berättelser och beskrivningar i form av sammanhängande text*. Tanken är att eleverna ska få tillfälle att skapa olika typer av texter och att de med stigande språklig förmåga ska arbeta mer medvetet med specifika stildrag i skriftliga framställningar.

Språkets struktur

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som andraspråk, nybörjare	Samiska alfabetet och sambandet mellan ljud och bokstav.	Språkliga företeelser, däribland stavningsregler och grammatiska strukturer, i det språk eleverna möter.	Språkliga företeelser, däribland stavning, grammatiska strukturer och fasta språkliga uttryck, i det språk eleverna möter.

Det centrala innehållet i samiska som andraspråk, nybörjare anger inte något detaljerat obligatoriskt innehåll eller någon detaljerad obligatorisk ordningsföljd för vilka grammatiska företeelser eleverna ska få undervisning i eller om. Elever som lär sig ett nybörjarspråk tillgodogör sig studier av språkliga strukturer bättre när de upplever att strukturen uppfyller ett omedelbart behov och har ett tydligt syfte i kommunikationen. Kunskaper om form och struktur är ett medel för att utveckla språkfärdigheten. Detta är innebörden i en funktionell och kommunikativ språksyn, och därför anger kursplanen att eleverna i samiska som andraspråk, nybörjare, både i årskurserna 4–6 och 7–9, ska studera *språkliga företeelser [...] i det språk eleverna möter*. Liksom i samiska som förstaspråk ska eleverna i samiska som andraspråk, nybörjare i årskurserna 1–3 möta innehållet *samiska alfabetet och sambandet mellan ljud och bokstav*.

Att söka, värdera och välja texter från olika medier

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som andraspråk, nybörjare		Olika sätt att orientera sig i anvisade skriftliga källor av olika slag för att hitta enkel information och använda den i egen produktion och interaktion.	Sökning av enkel information i ett avgränsat urval av skriftliga källor av olika slag för användning i egen produktion och interaktion.

Den digitala tekniken och det stora utbudet av medier som vi har i dag ger goda möjligheter att ta del av autentiskt språk. Eleverna i årskurserna 4–6 ska därför få

undervisning om olika sätt att orientera sig i anvisade skriftliga källor av olika slag för att hitta enkel information och använda den i egen produktion och interaktion. Här handlar det alltså om mycket grundläggande informationssökning i texter som läraren redan valt. För årskurserna 7–9 är motsvarande innehåll utvecklat till *sökning av enkel information i ett avgränsat urval av skriftliga källor av olika slag för användning i egen produktion och interaktion.*

Undervisningen ska alltså ge eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att söka, förstå och ta ställning till ett innehåll av ökande bredd och komplexitet. Urvalet av information ska eleverna så småningom, på ett allt mer ändamålsenligt sätt, använda i *egen produktion och interaktion.* Här finns en progression som innebär att det krävs en bättre förmåga av de äldre eleverna att tolka och förstå innehållet i det de arbetar med och lyssnar på. Som påpekats tidigare gör den ökande användningen av digitala medier att det blir allt viktigare att eleverna får möjlighet att utveckla strategier för att tolka och förhålla sig till innehållet i det de arbetar med.

Tala, lyssna och samtala

Kunskapsrådet ”Tala, lyssna och samtala” lyfter fram det muntliga i ämnet. Att kunna tala, lyssna och samtala med olika syften och i skilda situationer är nödvändiga delar av en funktionell språkförmåga.

Samtal, muntligt berättande och presentationer

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som andraspråk, nybörjare	Samtal om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel intressen, personer och platser.	Samtal om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel vardagliga situationer, händelser och aktiviteter. Muntlig berättarkonst.	Samtal och diskussioner om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel olika slags händelseförlopp, samt egna och andras erfarenheter. Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare. Muntlig berättarkonst. Talad nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska.

Eleverna kan utveckla goda muntliga språkfärdigheter i samiska när de får en möjlighet att delta i samtal, berätta och presentera något inför andra för att uttrycka och tolka känslor, tankar, åsikter och idéer. Därför lyfter kursplanen fram innehållspunkter som handlar om samtal, berättande och presentationer.

Generellt är det betydelsefullt att eleverna kan relatera det som behandlas i undervisningen till sin egen verklighet. Förförståelse i någon form har stor betydelse för hur man tillägnar sig det språkliga flödet. Därför är *samtal om ämnesområden som är välbekanta för eleven* ett centralt innehåll för alla årskurser i samiska som andraspråk, nybörjare. För de lägre årskurserna är *intressen*,

personer och platser ämnen som kan behandlas. Det kan handla om det som konkret finns runt eleverna: familj, kamrater och skolan. För de äldre eleverna kan detta byggas ut till att även omfatta *händelser och aktiviteter*. Progressionen kan bestå i att det man samtalar om blir mer avlägset även fysiskt. Många elever, inte minst i tonåren, upplever det som angeläget att få samtala om olika frågor som berör dem. Det kan till exempel vara relationer eller existentiella frågor utifrån *egna och andras erfarenheter*.

När det gäller innehållet *muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare* möter eleverna som läser samiska som andraspråk, nybörjare det först i årskurserna 7–9, eftersom detta innehåll kräver att eleven nått en grundläggande språkfärdighetsnivå. Innehållet går att individualisera allt efter elevernas olika grad av språkförmåga och behov.

Muntlig berättarkonst är ett centralt innehåll även för nybörjare och obligatoriskt i åk 4–6 och 7–9 eftersom eleverna på lågstadiet behöver tid att utveckla sina språkfärdigheter. Den muntliga berättarkonsten i olika former är en viktig del av den tradition som förs vidare från en generation till en annan. De samiska berättelserna, myterna, legenderna, sagorna, sägnerna och jojken är betydelsefulla för den samiska kulturen.

Det centrala innehåll som rör talad nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska är samma för samiska som första- och andraspråk. Anledningen är att innehållet går att individualisera allt efter elevernas olika grad av språkförmåga.

I Sverige talas nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska, var och en med sin egen ortografi. Genom mötet med dem får eleverna i de högre årskurserna en möjlighet att bekanta sig med och utvidga sin förståelse av den språkliga och kulturella mångfalden i det samiska samhället. Därigenom kan gemenskapen med de olika områden där elevens egen varietet inte används öka.

Det är inte rimligt att kräva att eleverna ska kunna läsa, skriva, tala och samtala på de olika varieteterna, men att höra skillnad på talad nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska är fullt möjligt och därför bör innehållet begränsas till detta.

Lyssnande och muntlig kommunikation

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som andraspråk, nybörjare	Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och dra slutsatser om innehållet i talad samiska, till exempel med hjälp av förförståelse. Språkliga företeelser, däribland uttal och intonation i det språk eleverna möter.	Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och sammanhang i talad samiska, till exempel med hjälp av förförståelse. Strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel gester, frågor och omformuleringar.	Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och sammanhang i talad samiska, till exempel med hjälp av förförståelse. Strategier för att delta i och bidra till samtal, till exempel frågor samt bekräftande fraser och uttryck.

Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord är ett innehåll som enbart finns i samiska som andraspråk, nybörjare, där det ingår i alla årskurser. Strategier för att lättare förstå talat språk går ut på att man använder sin förförståelse för att göra så goda gissningar eller uppskattningar som möjligt av det man inte förstår. Konkret kan detta handla om att våga och att kunna gissa sig till det huvudsakliga budskapet med hjälp av exempelvis sammanhanget och kända ord. Genom processer av det här slaget, som ofta sker gradvis, kan luckor i budskapet fyllas ut genom slutledning för att man ska få en mer utförlig bild av budskapets betydelse och beståndsdelar. Framgångsrika strategier är alltid helt situationsbetingade, det vill säga de används bara i den utsträckning som krävs för att förstå det aktuella budskapet.

I årskurserna 1–3 finns innehållet *språkliga företeelser, däribland uttal och intonation i det språk eleverna möter*. Rädsla för ett felaktigt uttal hindrar ibland eleverna från att våga uttrycka sina tankar eller känslor. Då är det nödvändigt att undervisningen aktivt fokuserar på uttal, betoning och satsmelodi. Genom att eleverna blir uppmärksamma på hur talet låter och får möjlighet att utveckla ett flyt i sitt eget talspråk, blir det lättare för dem att förstå vad andra säger och att själva göra sig förstådda.

I ett samtal, en diskussion eller i ett chattforum kan deltagarna göra på olika sätt för att stärka samarbetet och se till att samtalet utvecklar sig i rätt riktning. Att kunna välja rätt strategi för rätt tillfälle kan bidra till ömsesidig förståelse och ett fokuserat angreppssätt. I årskurserna 4–6 ska undervisningen därför behandla *strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel gester, frågor och omformuleringar*. För årskurserna 7–9 är motsvarande innehåll *strategier för att delta i och bidra till samtal*. Olika sätt att bidra till att samtalet utvecklas kan vara att ställa uppföljande frågor, be om förtydliganden eller att stödja samtalspartnern genom att med korta enkla fraser förmedla att man förstår.

Att söka, värdera och välja texter från olika medier

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som andraspråk, nybörjare		Olika sätt att orientera sig i anvisade muntliga källor av olika slag för att hitta enkel information och använda den i egen produktion och interaktion.	Sökning av enkel information i ett avgränsat urval av muntliga källor av olika slag för användning i egen produktion och interaktion.

Den digitala tekniken och det stora utbudet av medier som vi har i dag ger goda möjligheter att ta del av autentiskt språk. Eleverna i årskurserna 4–6 ska därför få undervisning om *olika sätt att orientera sig i anvisade muntliga källor av olika slag för att hitta enkel information och använda den i egen produktion och interaktion*. Här handlar det alltså om mycket grundläggande informationssökning i texter som läraren redan valt. För årskurserna 7–9 är motsvarande innehåll utvecklat till *sökning av enkel information i ett avgränsat urval av muntliga källor*

av olika slag för användning i egen produktion och interaktion. Undervisningen ska alltså ge eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att söka, förstå och ta ställning till ett innehåll av ökande bredd och komplexitet. Urvalet av information ska eleverna så småningom, på ett allt mer ändamålsenligt sätt, använda i *egen produktion och interaktion*. Här finns en progression som innebär att det krävs en bättre förmåga av de äldre eleverna att tolka och förstå innehållet i det de arbetar med och lyssnar på. Som påpekats tidigare gör den ökande användningen av digitala medier att det blir allt viktigare att eleverna får möjlighet att utveckla strategier för att tolka och förhålla sig till innehållet i det de arbetar med.

Texter

Kursplanens skrivningar i det här kunskapsområdet om olika slags texter ska förstås som att de ibland även inrymmer olika muntliga uttrycksformer. Elever i alla årskurser ska möta texter *med anknytning till samiska traditioner och kulturella uttrycksformer*. Det innebär att texterna med fördel kan beröra det innehåll som finns i kunskapsområdet "Samisk kultur". Användningen av olika slags texter och deras språkliga och kulturella variation bidrar till att eleverna kan få fördjupade insikter i och om samiska som urfolksspråk och nationellt minoritetsspråk.

Berättande och poetiska texter samt faktatexter

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som andraspråk, nybörjare	Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, sagor och sånger. Enkla instruerande och beskrivande texter. Enkla texter med anknytning till samiska traditioner och kulturella uttrycksformer.	Berättande texter och poetiska texter för barn och unga i form av bilderböcker, sagor och sånger. Enkla instruerande och beskrivande texter. Enkla texter med anknytning till samiska traditioner och kulturella uttrycksformer.	Berättelser och annan fiktion för ungdomar. Instruerande och beskrivande texter. Texternas syfte, innehåll och några av deras typiska språkliga drag. Texter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor. Texter med anknytning till samiska traditioner och kulturella uttrycksformer.

I samiska som andraspråk, nybörjare ska eleverna i årskurserna 1–6 möta *berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, sagor och sånger*. Urvalet av dessa texter måste göras utifrån syftet med undervisningen och elevernas intressen, erfarenheter och språkförmåga. Den muntliga traditionen är en del av samernas kulturella arv och är tillsammans med den skrivna litteraturen en viktig kunskapskälla för eleverna i samiska som andraspråk, nybörjare. Mötet med den muntliga traditionen tillsammans med den skrivna litteraturen bidrar till fördjupad förståelse för samiska traditioner.

I årskurserna 7–9 är motsvarande innehåll *berättelser och annan fiktion för ungdomar*. Progressionen ligger i att texterna successivt blir mer komplexa. Det ger större utrymme för analyser av bland annat budskap och stilgrepp.

Eleverna som läser samiska som andraspråk, nybörjare ska också möta olika former av faktatexter. För årskurserna 1–6 anger kursplanen *enkla instruerande och beskrivande texter*. Mötet med dessa texter är ett sätt för eleverna att bekanta sig med innehåll, form och struktur i andra skrivna genrer än enbart berättande. För årskurserna 7–9 ses en progression med tillägget *texternas syfte, innehåll och några av deras typiska språkliga drag*.

Även för samiska som andraspråk, nybörjare lyfter kursplanen fram texter som tar upp livsfrågor av olika slag. För eleverna i årskurserna 7–9 finns innehållet *texter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor*. Progressionen ligger i texternas svårighetsgrad, vilka ämnen de behandlar och att de anpassas efter elevernas utveckling från barn till ungdomar. Liksom i samiska som förstaspråk ska alla elever i samiska som andraspråk, nybörjare möta texter som anknyter till samiska traditioner och kultur. För årskurserna 1–6 är detta formulerat som *enkla texter med anknytning till samiska traditioner och kulturella uttrycksformer*. För de högre årskurserna anger kursplanen en progression på så sätt att texterna inte längre behöver vara ”enkla” utan kan vara mer komplexa, till både form och innehåll.

Språkbruk

I det här kunskapsområdet finns ett innehåll som handlar om språkanvändning i olika sammanhang samt ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter samt ord och begrepp med anknytning till samisk kultur.

Ord och begrepp

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som andraspråk, nybörjare	Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ord och begrepp med anknytning till samisk kultur.	Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ord och begrepp med anknytning till samisk kultur.	Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Ord och begrepp med anknytning till samisk kultur.

Utgångspunkten i kursplanen är att det är betydelsefullt att eleverna kan relatera det de möter i undervisningen till sin egen verklighet och att de får samtala om såväl sin egen vardag som andra närliggande frågor. Därför finns innehållet *ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter* för alla årskurser i samiska som både första- och andraspråk samt andraspråk för nybörjare. Vilka specifika ord och begrepp undervisningen behandlar avgörs av elevernas behov

och vilka moment man för närvarande arbetar med i undervisningen. Det är alltid värdefullt att ta upp ord och begrepp som eleverna möter i sina sammanhang.

Det är vidare värdefullt att eleverna bygger upp ett ordförråd för att kunna tala om samiska traditioner, näringar och olika samhällsföreteelser på samiska. Innehållet *ord och begrepp med anknytning till samisk kultur* är därför ett gemensamt innehåll för alla elever. Det är viktigt att understryka att språket ständigt utvecklas, till exempel genom ungdomsspråk, sms, chatt och lånord. Språket ska vara ett verktyg för att hantera vardagen och då krävs att eleverna utvecklar kunskaper i både traditionellt och nydanande språk.

Att lära sig ord och begrepp handlar inte enbart om att utveckla ett stort ordförråd. Det är lika viktigt att utveckla kunskaper om *ords och begrepps nyanser och värdeladdning* som är ett innehåll i årskurserna 7–9 i samiska som andraspråk, nybörjare. Att utveckla nyansrikedom i språket är en förutsättning för att kunna beskriva sin verklighet på ett mer precist sätt.

Språkanvändning i olika sammanhang

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som andraspråk, nybörjare		Hur ord och fasta språkliga uttryck, till exempel artighetsfraser och tilltalsord, används i texter och talat språk i olika situationer.	Hur olika formuleringar används för att inleda och avsluta ett samtal samt olika typer av muntliga och skriftliga framställningar. Likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska.

De elever som läser samiska som andraspråk, nybörjare lär sig att tala, skriva och läsa parallellt. Det betyder att deras talspråk utvecklas på samma grund som skriftspråket. Därmed finns inte lika stort behov av innehållet likheter och skillnader mellan elevens tal- och skriftspråk. Dock kommer eleverna i samiska som andraspråk, nybörjare i kontakt med allmänt talspråk, och därför ska de i årskurserna 7–9 möta innehållet *likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska*.

En viktig del av den språkliga medvetenheten är förmågan att reflektera över hur språket faktiskt används i autentiskt material och utifrån detta utveckla sitt eget språk. För de elever i årskurserna 4–6 som läser samiska som andraspråk finns innehållet *hur ord och fasta språkliga uttryck, till exempel artighetsfraser och tilltalsord, används i texter och talat språk i olika situationer*. Det ger eleverna möjlighet att iakttä och reflektera över hur språket kan anpassas efter mottagare och syfte. Förmågan att anpassa sitt språk till olika situationer är, som tidigare påpekats, central för att man ska kunna kommunicera framgångsrikt i formella och informella sammanhang.

Genom innehållet *hur olika formuleringar används för att inleda och avsluta samtal samt olika typer av muntliga och skriftliga framställningar* för årskurserna

7–9 visar kursplanen på en progression. Ju äldre eleverna blir desto högre blir kraven på att anpassa språket efter mottagare och sammanhang.

Samisk kultur

Kunskapsområdet ”Samisk kultur” är samma för samiska som första- och andraspråk för nybörjare, eftersom alla elever har rätt till samma kulturkunskaper. Området rymmer ett brett innehåll om språk, traditioner, levnadssätt, näringar och estetiska uttrycksformer ur ett historiskt och nutida perspektiv.

En viktig utgångspunkt för kunskapsområdet har varit en syn på kultur som något flexibelt och föränderligt i tid och rum. Skrivningarna i kursplanen är därför medvetet öppet formulerade för att ge lärare och elever möjligheter att tillsammans avgöra var de vill lägga fokus, utifrån den enskilda gruppens sammansättning och behov.

Den traditionella samiska kulturen är präglad av ett förhållningssätt som går ut på att använda naturens resurser på ett ekologiskt hållbart sätt, det vill säga att kunna birget / bierggit / berget / bergget / bierkenidh. Innehållet i kunskapsområdet kan bidra till att förmedla detta förhållningssätt och knyter an till skrivningar från läroplanens första del om *hur vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling*.

Samers levnadssätt förr och nu

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som andraspråk, nybörjare	Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Samiskt förhållningssätt till naturen, årstidernas växling och traditionellt nyttjande av mark och vatten.	Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Samiskt förhållningssätt till naturen, årstidernas växling och traditionellt nyttjande av mark och vatten.	Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Historiska levnadssätt och levnadssätt i dag. Traditionella näringar och samiska institutioner och organisationer. Sametinget, dess verksamhet och funktion.

Eftersom språk, historia och kultur är nära förbundna med varandra finns en strävan i kursplanen efter att lyfta fram hur samer lever i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Här ges det samiska samhällets mångfald en självklar plats i undervisningen. Ett sådant perspektiv kan bland annat möjliggöra en överföring av kunskaper och erfarenheter från äldre generationer till yngre, men också mellan elever med olika samiska bakgrunder.

Kursplanens skrivningar om kulturarv utgår från en bred definition av begreppet. Med kulturarv avses både materiella och immateriella uttryck av samisk kultur. Kulturarvet kan även inrymma företeelser som samisk andlighet, naturbeteckningar, ortnamn och traditionella samiska namnskick. Här kan undervisningen till exempel lyfta materiella uttryck, som hur man lägger skoband

eller bygger kåtor i olika samiska områden, men även immateriella uttryck, som hur man förväntas bete sig vid en eld, att känna till sin släkt eller seder när man befinner sig i en kåta. Innehållet gör det möjligt för eleverna att utveckla en djupare förståelse av det nutida och de möter det därför genom alla årskurser.

Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv, som är ett innehåll i alla årskurser, kan innebära att bekanta sig med nya samiska näringar i form av turism, livsmedelsproduktion och kläddesign och samtidigt undersöka vilka kopplingar dessa näringar har till traditionella samiska näringar, företeelser och levnadssätt, såsom renskötsel, jakt, fiske och duodji/ duodje / duöjjie / vætnoe. Genom att på detta sätt lyfta fram det nutida i undervisningen blir det möjligt för eleverna att urskilja framtida studie- och yrkesmöjligheter i ett samiskt samhälle, där kunskaper i samiska språk är av stor vikt. Innehållet knyter därigenom även an till den samlade läroplanens andra del och dess skrivningar om att eleven ska ges möjlighet att *lösa problem och omsätta idéer i handling på ett kreativt och ansvarsfullt sätt*. Detta kan främja ett förhållningssätt som är präglad av entreprenörskap.

I årskurserna 1–6 lyfter kursplanen fram *samiskt förhållningssätt till naturen, årstidernas växling och traditionellt nyttjande av mark och vatten*. Innehållet är medvetet allmänt formulerat för att ge eleverna en första, översiktlig helhetsbild av vad som kan vara ett traditionellt samiskt förhållningssätt oavsett var eleven bor.

I årskurserna 7–9 finns samma innehåll om samers olika levnadssätt, men nu förväntas eleverna ha en så pass god bild av den samiska kulturens bakgrund och historia att tyngdpunkten förflyttas mer mot det nutida samiska samhället. Eleverna ska jämföra *historiska levnadssätt och levnadssätt i dag*. För att eleverna ska kunna ta aktiv del i och bidra till det samiska samhällets fortlevnad och utveckling, lyfter kursplanen fram *traditionella näringar och samiska institutioner och organisationer*, till exempel Sameradion, Samerådet, Svenska samernas riksförbund (SSR), den samiska högskolan Sámi Allaskuvla i Kautokeino och samiska ungdomsorganisationer. Det är också viktigt att bli medveten om möjligheten att påverka och ta del i det samiska samhället, och därför möter eleverna innehållet *Sametinget, dess verksamhet och funktion*.

Samiska kulturuttryck

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som andraspråk, nybörjare	Samiskt kulturarv i olika former, till exempel lekar, musik, slöjd och andra estetiska uttryck.	Samiskt kulturarv i olika former, till exempel musik, slöjd och koltar från området där elevernas varieteter talas.	Några samiska författare och vilka verk de är kända för. Traditionell och modern jojk och annan samisk musik.

Det centrala innehållet om samiskt kulturarv och samiska kulturuttryck är valt för att ge eleverna en bred bild av olika traditionella och nutida samiska estetiska

uttrycksformer. I årskurserna 1–6 ska undervisningen behandla *samiskt kulturarv i olika former*. I årskurserna 1–3 exemplifieras detta med *lekar, musik, slöjd och andra estetiska uttryck*. Innehållet är medvetet allmänt formulerat för att ge eleverna en första orientering i vad som är typiska samiska uttrycksformer. I årskurserna 4–6 nämns exemplen *musik, slöjd och koltar från området där elevernas varieteter talas*. I mötet med det här innehållet kan eleverna utveckla kunskaper om typiska samiska uttryck, till exempel mönster och symboler samt former och färger. Genom att bekanta sig med innehållet kan eleverna också utveckla kunskaper om hur material väljs ut, tas tillvara och bearbetas för att användas i olika funktioner, antingen som bruksföremål eller som konstnärliga uttryck.

När det gäller mönster, symboler, former och färger kommer detta påtagligt och konkret till uttryck i klädesplagg från specifika områden och andra typer av slöjdföremål, såsom exempelvis knivar, kåsor och olika typer av väskor. För de elever som bor utanför Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie eller utanför sitt eget språkområde, kan det vara särskilt betydelsefullt att undervisningen utvecklar deras kulturella identitet genom att tydligt lyfta fram uttrycksformer som kan belysa deras eller deras släkts geografiska ursprung. Genom att möta plats- och släktspecifika slöjdtraditioner i undervisningen kan elevernas identitetsbyggande stärkas.

I årskurserna 7–9 ska eleverna även ges en möjlighet att utveckla kunskaper om *några samiska författare och vilka verk de är kända för*. Det är ett sätt att orientera eleverna i samisk litteratur och vidga deras förståelse och intresse för denna. Kursplanen anger inte några enskilda författare som ska behandlas, utan det är upp till lärare och elever att avgöra utifrån intresse och sammanhang. Kursplanen öppnar upp även för jojktexter, så kallade *dajahusat/ tsoame / vuolletäkksta / vājash / vaajesh*, trumsymboler och så vidare.

Eleverna i årskurserna 7–9 ska också få möta både *traditionell och modern jojk och annan samisk musik*. Innehållet är valt för att visa eleverna på bredden i den samiska musiken genom tiderna. Genom att utveckla kunskaper om traditionell jojk får eleverna även en möjlighet att utveckla en djupare förståelse och ett större intresse för sin egen samtida musik. Samtidigt som en fördjupad förståelse av jojk som kulturarv, musik och litteratur kan ha en identitetsstärkande effekt i klassrummet. I förlängningen kan mötet med detta innehåll väcka nyfikenhet hos eleverna på att själva uttrycka sig musikaliskt.

Samiska språkområden

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som andraspråk för nybörjare	Miljöer där elevens egen varietet talas.	Nord-, lule-, pite, ume- och sydsamiska språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie	Samiskans utveckling och framtid.

Med utgångspunkt i det elevnära ska årskurserna 1–3 möta innehållet *miljöer där elevens egen varietet talas*. Tanken med detta är att eleverna i de lägre årskurserna ska få en översiktlig bild av utbredningen av den egna varieteteten i Sverige och samtidigt få en första inblick i den samiska kulturens utbredning. I och med övergången till innehållet *nord-, lule-, pite- ume- och sydsamiska språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie* i årskurserna 4–6 vidgas perspektivet till att även fokusera på det som ligger geografiskt längre bort. Därmed ges eleverna en möjlighet att få en helhetsbild av det samiska språkområdet, och samtidigt få en förståelse för att Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie sträcker sig över statsgränserna mellan Sverige, Norge, Finland och Ryssland.

Det är inte ovanligt att en elev bor i ett samiskt språkområde och har sina rötter i ett annat. Många bor också utanför Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie och för dem finns samekulturen i mindre omfattning, eller inte alls, i närmiljön. I formuleringar om miljöer och språkområden lyfter kursplanen möjligheten att ge även dessa elever en relation till sina språkliga och kulturella rötter genom kunskaper om de områden där den egna varieteteten talas.

I årskurserna 7–9 möter eleverna innehållet *samiskans utveckling och framtid*. Kunskaper om varifrån och hur språket utvecklats hänger samman med kunskaper om hur kulturen utvecklats. Genom att betrakta ett språks ordförråd kan man dra slutsatser om vilka språkliga och därmed kulturella kontakter talarna av språket haft. Innehållet vill på så sätt ge en bild av den samiska folkgruppens väg genom historien sådan den syns genom språkets utveckling. Här skulle till exempel kunna rymmas ett resonemang om och en översikt över de östsamiska språken. Innehållet kan med fördel behandlas i relation till annat innehåll i kursplanen, till exempel i mötet med ålderdomliga uttryck i det samiska kulturarvet som kopplar till så kallad traditionskunskap, det vill säga árbediehtu/ árbbemáhtto/ /árbbemáhtto/ árbbiemáhttu/aerpiemaahto. På samma sätt kan undervisningen behandla den ordrikedom som är kopplad till samiska traditionella näringar såväl som till klimat och olika naturfenomen.

Progressionen går från fokus på språkets geografiska utbredning i årskurserna 1–6 till språkets historia i årskurserna 7–9. Eleverna i årskurserna 1–3 och 4–6 får kunskaper om de geografiska sammanhangen och de som går i årskurserna 7–9 får kunskaper om de språkhistoriska sammanhangen.

Aktuella samhällsfrågor

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som andraspråk, nybörjare			Några aktuella samiska samhällsfrågor, även i jämförelse med motsvarande företeelser hos något annat urfolk.

I årskurserna 7–9 möter eleverna innehållet *några aktuella samiska samhällsfrågor, även i jämförelse med motsvarande företeelser hos något annat urfolk*. Kunskaper om några aktuella samhällsfrågor som berör urfolk hänger samman med kunskaper om hur språk och kultur utvecklats i majoritetssamhällen. Här skulle till exempel kunna rymmas ett resonemang om vilka likheter och skillnader som finns när det gäller urfolk i olika världsdelar. Innehållet kan med fördel behandlas i relation till annat innehåll i kursplanen, till exempel i mötet med texter med anknytning till samiskt kulturarv och samiska uttrycksformer.

Kommentarer till kursplanens betygskriterier

Betygskriteriernas uppgift är att fungera som måttstock för bedömning av elevens samlade kunskaper. Betygskriterierna behöver läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

Läraren använder betygskriterierna för att bedöma elevens kunskapsutveckling inom ämnet. Det kan vara omdömen i den individuella utvecklingsplanen, för att avgöra om eleven behöver ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för undervisningen eller särskilt stöd. Ett annat skäl kan vara att säkerställa att eleverna får tillräckliga utmaningar för att nå så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Att ge ett omdöme innebär att läraren värderar de kunskaper eleven hittills har inhämtat i ämnet, utifrån vad undervisningen har gett eleven förutsättningar att utveckla i förhållande till betygskriterierna. I de årskurser betyg sätts använder läraren betygskriterierna som ett verktyg för att bedöma elevens kunskaper vid betygssättningen.

Betygskriterier

Betygskriterier används för betygssättning i vissa årskurser. Läraren fäster vid betygssättningen mer vikt vid sådana kunskaper som betonas i syftet eller som kan kopplas till många eller omfångsrika punkter i det centrala innehållet. Läraren fäster också mer vikt vid sådant som har fokuserats i undervisningen och där eleverna fått möjlighet att särskilt fördjupa sina kunskaper. Det innehållsiga sammanhanget är viktigt då de val läraren gör i undervisningen har betydelse för vad som blir möjligt för eleverna att lära sig och därmed vad som blir relevant att bedöma. Detta är skälet till att betygskriterierna måste läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

Betygskriterierna i årskurs 6 och 9 liknar i stor utsträckning varandra. Men när läraren tolkar betygskriterierna i relation till kursplanen och undervisningen blir det dock uppenbart att progressionen bärs av det centrala innehållet som skiljer sig åt mellan olika stadier, och att det konkreta undervisningsinnehållet blir mer komplext i högstadiet.

För att betygskriterierna ska fungera som ett användbart verktyg för en sammanfattande bedömning vid betygssättning är de formulerade på ett övergripande sätt. På så vis ger de läraren möjligheter att göra en allsidig bedömning utifrån ett brett och varierat underlag som lämnat utrymme för eleven att visa sina kunskaper på olika sätt. Under terminen görs också avstämningar i förhållande till betygskriterierna för att sammanfatta och dokumentera det kunnande eleverna har visat. Sådana avstämningar är ett sätt för läraren att säkerställa att det finns ett brett och varierat underlag vid tiden för betygssättning.

Lärarens uppgift är att sätta det betyg som sammantaget motsvarar elevens kunskaper genom att hitta den bästa överensstämmelsen mellan betygsunderlaget och betygskriterierna. En sammantagen bedömning handlar om att läraren analyserar både hur elevens kunskaper förhåller sig till betygskriteriernas delar och vilket betyg som helheten indikerar. För att få en bild av den sammantagna nivån på elevens kunskaper är tyngdpunkterna i ämnet vägledande. Läs mer om sammantagen bedömning vid betygssättning i Kommentarer till Skolverkets allmänna råd om betyg och prövning.

Betygskriterierna i ämnet samiska

Med hänsyn till att elevernas språkbehärskning är olika finns det skilda betygskriterier för samiska som förstaspråk och samiska som andraspråk. De är dock väldigt snarlika, eftersom läraren behöver läsa och tolka betygskriterierna i relation till syfte, centralt innehåll och den undervisning som har bedrivits enligt den gemensamma kursplanen. I det centrala innehållet ställs det genomgående högre krav på språkförmågan för elever som läser samiska som förstaspråk.

Det stycke i betygskriterierna i årskurs 6 som beskriver den skriftliga språkförmågan skiljer sig åt inom ramen för samiska som förstaspråk och samiska som andraspråk. Elevernas kunskaper i att skriva olika slags texter ska bedömas med hänsyn till att eleverna som läser samiska som andraspråk skriver texter som är enkla. Progression för språklig variation i betygskriterierna finns inte inom ramen för samiska som andraspråk i årskurs 6.

De stycken i betygskriterierna som beskriver det centrala innehållet som handlar om samhälle, historia och kultur är gemensamt, eftersom alla elever ska möta samma innehåll. Här är det viktigt att läraren tar hänsyn till elevernas olika språkliga förmåga som den är beskriven i den inledande delen av betygskriterierna. Det innebär att eleverna kommer att redogöra för samma innehåll utifrån olika grad av språkfärdighet och ändå kunna bedömas som att deras kunskaper motsvarar samma betygssteg.

Kommentarerna till betygskriterier inom ramen för första- och andraspråk presenteras i en gemensam text eftersom eleverna behöver ha en viss nivå av kunskaper i samiska.

Kommentarerna till betygskriterier inom ramen för andraspråk för nybörjare presenteras separat.

Betygskriterierna i årskurs 6 och 9 inom ramen för samiska som förstaspråk

Betygskriterierna är indelade i fyra stycken.

- Det första stycket utgår från de delar av de två första långsiktiga målen som handlar om muntlig kommunikation.

- Det andra stycket utgår från de delar av de två första långsiktiga målen som handlar om skriftlig produktion.
- Det tredje stycket utgår från det tredje långsiktiga målet som handlar om läsförståelse samt förmåga att tolka texter.
- Det fjärde stycket utgår från det fjärde långsiktiga målet som handlar om sociala, historiska och kulturella företeelser i det samiska samhället.

Av punkterna ovan framgår att relationen mellan mål och betygs-kriterier inte är ett enkelt ett till ett-förhållande. Strukturen mellan mål och betygs-kriterier understryker betydelsen av en helhetsbedömning för betygssättning.

Uppdelningen nedan är gjord för att tydliggöra olika aspekter av bedömningen.

Förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer

Förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang

Formuleringarna i första stycket i betygs-kriterierna (som återges nedan) riktar lärarens bedömningsfokus mot kvaliteten i elevens sätt att uttrycka sig muntligt.

Årskurs 6:

*Eleven samtalar om bekanta ämnen på ett sätt som **till viss del/relativt väl/väl** upprätthåller samtalen. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **i huvudsak fungerande/fungerande/väl fungerande** inledning, innehåll och avslutning och **viss/relativt god/god** anpassning till syfte och mottagare.*

Årskurs 9:

*Eleven samtalar om och diskuterar varierande ämnen på ett sätt som **till viss del/relativt väl/väl** utvecklar samtalen och diskussionerna. Eleven framför åsikter med **till viss del/relativt väl/väl** underbyggda argument. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **i huvudsak fungerande/fungerande/väl fungerande** struktur, innehåll och **viss/relativt god/god** anpassning till syfte, mottagare och sammanhang.*

Formuleringarna i andra stycket i betygs-kriterierna riktar lärarens fokus mot kvaliteten i elevens sätt att uttrycka sig skriftligt.

Årskurs 6:

*Eleven skriver olika slags texter med **begripligt/relativt tydligt/tydligt** innehåll, **i huvudsak fungerande/fungerande/väl fungerande** struktur och **viss/relativt god/god** språklig variation. Eleven följer grundläggande regler för språkriktighet med **viss/relativt god/god** säkerhet.*

Årskurs 9:

*Eleven skriver olika slags texter med **viss/relativt god/god** språklig variation, **i huvudsak fungerande/fungerande/väl fungerande** struktur och innehåll samt **viss/relativt god/god** anpassning till texttyp, syfte, mottagare och sammanhang.*

*Eleven följer grundläggande regler för språkriktighet med **viss/relativt god/god** säkerhet.*

De två första styckena handlar om elevens förmåga att kommunicera i tal såväl som i skrift samt om att anpassa språket efter olika sammanhang. I det första stycket beskrivs de muntliga aspekterna av kommunikationen och i det andra stycket beskrivs de skriftliga. Bedömningen grundas på observationer av samtal och muntliga framställningar samt på elevtexter av olika slag.

Den inledande meningen i det första stycket fokuserar på elevens förmåga att samtala. I bedömningen kan läraren ta hänsyn till i vilken grad eleven samspelar med andra. Det kan handla om att lyssna på andra elevers inlägg och besvara dessa eller att bjuda in andra elever att delta i samtalet genom att exempelvis ställa frågor.

Både i årskurs 6 och 9 avser formuleringarna i de inledande styckena att rikta bedömningen mot elevens planerade och bearbetade muntliga och skriftliga framställningar, och i vilken grad dessa har fungerande struktur och innehåll samt är anpassade till syfte, mottagare och sammanhang. Skrivningen omfattar också en bedömning av i vilken grad elevens texter kännetecknas av språklig variation.

Formuleringen i årskurs 6 riktar lärarens fokus mot elevens förmåga att följa grundläggande regler för stavning, meningsbyggnad och ordböjning. Formuleringen i årskurs 9 fokuserar på elevens förmåga att följa grundläggande regler för språkriktighet på ett sätt som gör att texten fungerar i sitt sammanhang. I bedömningen av kvaliteten på elevens framställningar kan läraren till exempel beakta med vilken grad av precision och tydlighet eleven framför sitt budskap i tal eller skrift.

Förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften

Det tredje stycket i betygskriterierna riktar lärarens bedömningsfokus mot elevens förmåga att läsa och analysera olika slags texter. Det sammanfattande uttrycket *olika texter* omfattar alla slags texter som anges i det centrala innehållet och som behandlas i undervisningen, såväl skönlitteratur som sakprosatexter.

Årskurs 6:

*Eleven läser olika texter med **flyt/gott flyt/mycket gott flyt** och visar **grundläggande/god/mycket god** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **viss/relativt god/god** säkerhet. Eleven för också **enkla/utvecklade/välutvecklade** resonemang om tydligt framträdande budskap i olika texter.*

Årskurs 9:

*Eleven läser olika texter med **flyt/gott flyt/mycket gott flyt** och visar **grundläggande/god/mycket god** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **viss/god/mycket god** säkerhet och för **enkla/utvecklade/välutvecklade** resonemang om budskap i olika texter.*

Läsning omfattar både förmågan att avkoda skriftspråk, här uttryckt som att läsa med flyt, och förmågan att förstå det skriftspråkliga innehållet. Läsning är en produkt av två grundläggande färdigheter: avkodning och språklig förståelse. Båda komponenterna är viktiga. Avkodning är de tekniska aspekterna av läsning, det vill säga att kunna göra om rader av bokstäver till ord, medan med språkförståelse menas språklig förståelse på ord- och meningsnivå samt på pragmatisk nivå. Styckets första mening riktar lärarens bedömning mot elevens förmåga att förstå det skriftspråkliga innehållet.

Formuleringarna, i både årskurs 6 och 9, riktar lärarens bedömningsfokus mot elevens förmåga att läsa olika texter. Det kan till exempel handla om i vilken utsträckning eleven återger innehållet så att det viktigaste framgår och presenterar innehållet på ett i sammanhanget relevant sätt. Läraren ska också göra en bedömning av elevens förmåga att sammanfatta innehållet i olika texter. Det kan handla om i vilken utsträckning eleven återger innehållet så att det viktigaste framgår, använder egna formuleringar och presenterar innehållet på ett i sammanhanget relevant sätt.

Nästa mening fokuserar på elevens förmåga att analysera olika texter. Bedömningen kan grundas på muntliga eller skriftliga resonemang och formuleringen syftar här på innehållet i elevens resonemang. Språkliga aspekter av elevens muntliga och skriftliga framställningar bedöms utifrån andra delar av betygskriterierna. Betygskriterierna i årskurs 6 utgår från att eleven resonerar om tydligt framträdande budskap i texterna, medan eleven i årskurs 9 förväntas föra resonemang om texternas budskap utifrån olika aspekter. I bedömningen tar läraren hänsyn till i vilken utsträckning resonemangen grundar sig på basala och övergripande iakttagelser eller på djupare och mer specifika resonemang. Formuleringen rymmer också möjligheter för läraren att bedöma i vilken utsträckning resonemangen är subjektiva och allmänt hållna, samt i vilken utsträckning eleven belyser flera olika aspekter och baserar sina resonemang på tydliga argumentationer och tankegångar.

Kunskaper om sociala, historiska och kulturella företeelser i det samiska samhället

Formuleringarna i det fjärde stycket i betygskriterierna riktar lärarens bedömningsfokus mot kvaliteten i elevens kunnande om det samiska kulturarvet, samiska samhällsfrågor och olika språkområden. Språkliga aspekter bedöms utifrån andra delar av betygskriterierna.

Årskurs 6:

Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett enkelt/utvecklat/väluvecklat sätt. Eleven ger enkla/utvecklade/väluvecklade exempel på orsaker till och konsekvenser av förändringar i det samiska samhället. Dessutom beskriver eleven på ett enkelt/relativt utförligt/utförligt sätt olika språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie.

Årskurs 9:

Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett enkelt/utvecklat/välutvecklat sätt och ger enkla/utvecklade/välutvecklade exempel på traditionell och modern samisk musik samt litterära verk. Eleven för enkla/utvecklade/välutvecklade resonemang om orsaker till och tänkbara konsekvenser av aktuella samiska samhällsfrågor. Dessutom beskriver eleven på ett enkelt/relativt utförligt/utförligt sätt samiskans utveckling samt skillnader i dess talade varieteter.

För årskurs 6 avser formuleringarna i det här stycket att rikta bedömningen mot i vilken utsträckning eleven identifierar exempel som handlar om orsaker till, och konsekvenser av, förändringar i det samiska samhället. I bedömningen ska läraren ta hänsyn till i vilken utsträckning eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet samt olika språkområden. För årskurs 9 är avsikten med formuleringen att rikta bedömningen mot i vilken utsträckning eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet och identifierar exempel som handlar om traditionell och modern samisk musik samt litterära verk. Läraren ska beakta i vilken utsträckning eleven resonerar om orsaker till och tänkbara konsekvenser av aktuella samiska samhällsfrågor. I årskurs 9 breddas formuleringarna om olika språkområden så att läraren väger in även i vilken utsträckning elever reflekterat kring samiskans utveckling och skillnader i dess talade varieteter.

Betygskriterierna i årskurs 6 och 9 inom ramen för samiska som andraspråk

Betygskriterierna är indelade i fyra stycken.

- Det första stycket utgår från de delar av de två första långsiktiga målen som handlar om muntlig kommunikation.
- Det andra stycket utgår från de delar av de två första långsiktiga målen som handlar om skriftlig produktion.
- Det tredje stycket utgår från det tredje långsiktiga målet som handlar om läsförståelse samt förmåga att tolka texter.
- Det fjärde stycket utgår från det fjärde långsiktiga målet som handlar om sociala, historiska och kulturella företeelser i det samiska samhället.

Av punkterna ovan framgår att relationen mellan mål och betygskriterier inte är ett enkelt ett till ett-förhållande. Strukturen mellan mål och betygskriterier understryker betydelsen av en helhetsbedömning vid betygssättning.

Uppdelningen nedan är gjord för att tydliggöra olika aspekter av bedömningen.

Förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer

Förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang

Formuleringarna i första stycket i betygskriterierna (som återges nedan) riktar lärarens bedömningsfokus mot kvaliteten i elevens sätt att uttrycka sig muntligt.

Årskurs 6:

*Eleven samtalar om bekanta ämnen på ett sätt som **till viss del/relativt väl/väl** upprätthåller samtalen. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **i huvudsak fungerande/relativt fungerande/väl fungerande** inledning, innehåll och avslutning samt **viss/relativt god/god** anpassning till syfte och mottagare.*

Årskurs 9:

*Eleven samtalar om och diskuterar varierande ämnen på ett sätt som **till viss del/relativt väl/väl** utvecklar samtalen och diskussionerna. Eleven framför åsikter med **till viss del/relativt väl/väl** underbyggda argument. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **i huvudsak fungerande/fungerande/väl fungerande** struktur och innehåll samt **viss/relativt god/god** anpassning till syfte, mottagare och sammanhang.*

Formuleringarna i andra stycket riktar lärarens fokus mot kvaliteten i elevens sätt att uttrycka sig skriftligt.

Årskurs 6:

*Eleven skriver olika slags enkla texter med **begripligt/relativt tydligt/tydligt** innehåll, **i huvudsak fungerande/fungerande/väl fungerande** struktur och viss språklig variation. Eleven följer grundläggande regler för stavning, meningsbyggnad och ordböjning med **viss/relativt god/god** säkerhet.*

Årskurs 9:

*Eleven skriver olika slags texter med **viss/relativt god/god** språklig variation, **i huvudsak fungerande/fungerande/väl fungerande** struktur och innehåll samt **viss/relativt god/god** anpassning till texttyp, syfte, mottagare och sammanhang. Eleven följer grundläggande regler för språkriktighet med **viss/relativt god/god** säkerhet.*

De två första styckena handlar om elevens förmåga att kommunicera i tal såväl som i skrift samt om att anpassa språket efter olika sammanhang. I det första stycket beskrivs de muntliga aspekterna av kommunikationen och i det andra stycket beskrivs de skriftliga. Bedömningen grundas på observationer av samtal och muntliga framställningar samt på elevtexter av olika slag.

Den inledande meningen i det första stycket fokuserar på elevens förmåga att samtala. I bedömningen tar läraren hänsyn till i vilken grad eleven samspelar med andra. Det kan handla om att lyssna på andra elevers inlägg och besvara dessa

eller att bjuda in andra elever att delta i samtalet genom att exempelvis ställa frågor.

Både i årskurs 6 och 9 avser formuleringarna i de inledande styckena att rikta bedömningen mot elevens planerade och bearbetade muntliga och skriftliga framställningar, och i vilken grad dessa kännetecknas av fungerande struktur och innehåll samt är anpassade till syfte, mottagare och sammanhang. Elevernas kunskaper i att skriva olika slags texter ska bedömas med hänsyn till att eleverna som läser samiska som andraspråk skriver texter som är enkla. Progression angående språklig variation i betygskriterierna finns inte inom ramen för samiska som andraspråk i årskurs 6. I årskurs 9 breddas formuleringarna så att läraren väger in även i vilken grad elevens texter kännetecknas av språklig variation.

Formuleringen i årskurs 6 riktar lärarens fokus mot elevens förmåga att följa grundläggande regler för stavning, meningsbyggnad och ordböjning. Formuleringen i årskurs 9 fokuserar på elevens förmåga att följa grundläggande regler för språkriktighet på ett sätt som gör att texten fungerar i sitt sammanhang. I bedömningen av kvaliteten på elevens framställningar kan läraren till exempel beakta med vilken grad av precision och tydlighet eleven framför sitt budskap i tal eller skrift.

Förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften

Det tredje stycket i betygskriterierna riktar lärarens bedömningsfokus mot elevens förmåga att läsa och analysera olika slags texter. Det sammanfattande uttrycket *olika texter* omfattar alla slags texter som anges i det centrala innehållet och som behandlas i undervisningen, såväl skönlitteratur som sakprosatexter.

Årskurs 6:

*Eleven läser olika texter med **flyt/gott flyt/mycket gott flyt** och visar **grundläggande/god/mycket god** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **viss/relativt god/god** säkerhet. Eleven för också **enkla/utvecklade/välutvecklade** resonemang om tydligt framträdande budskap i olika texter.*

Årskurs 9:

*Eleven läser olika texter med **flyt/gott flyt/mycket gott flyt** och visar **grundläggande/god/mycket god** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **viss/god/mycket god** säkerhet och för **enkla/utvecklade/välutvecklade** resonemang om budskap i olika texter.*

Läsning omfattar både förmågan att avkoda skriftspråk, här uttryckt som att läsa med flyt, och förmågan att förstå det skriftspråkliga innehållet. Läsning är en produkt av två grundläggande färdigheter: avkodning och språklig förståelse. Båda komponenterna är viktiga. Avkodning är de tekniska aspekterna av läsning, det vill säga att kunna göra om rader av bokstäver till ord, medan med språkförståelse menas språklig förståelse på ord- och meningsnivå samt på

pragmatisk nivå. Styckets första mening riktar lärarens bedömning mot elevens förmåga att förstå det skriftspråkliga innehållet.

Formuleringarna, i både årskurs 6 och 9, riktar bedömningen mot elevens förmåga att läsa olika texter. Det kan till exempel handla om i vilken utsträckning eleven återger innehållet så att det viktigaste framgår och presenterar innehållet på ett i sammanhanget relevant sätt. Läraren ska också göra en bedömning av elevens förmåga att sammanfatta innehållet i olika texter. Det kan handla om i vilken utsträckning eleven återger innehållet så att det viktigaste framgår, använder egna formuleringar och presenterar innehållet på ett i sammanhanget relevant sätt.

Nästa mening fokuserar på elevens förmåga att analysera olika texter. Bedömningen grundas på muntliga eller skriftliga resonemang och formuleringen syftar här på innehållet i elevens resonemang. Språkliga aspekter av elevens muntliga och skriftliga framställningar bedöms utifrån andra delar av betygskriterierna. Betygskriterierna i årskurs 6 utgår från att eleven resonerar om tydligt framträdande budskap i texterna, medan eleven i årskurs 9 förväntas föra resonemang om texternas budskap utifrån olika aspekter. I bedömningen kan läraren ta hänsyn till i vilken utsträckning resonemangen grundar sig på basala och övergripande iakttagelser eller på djupare och mer specifika resonemang. Formuleringen rymmer också möjligheter för läraren att bedöma i vilken utsträckning resonemangen är subjektiva och allmänt hållna, samt i vilken utsträckning eleven belyser flera olika aspekter och baserar sina resonemang på tydliga argumentationer och tankegångar.

Kunskaper om sociala, historiska och kulturella företeelser i det samiska samhället

Formuleringarna i det fjärde stycket i betygskriterierna är avsedda att rikta lärarens bedömningsfokus mot kvaliteten i elevens kunnande om det samiska kulturarvet, samiska samhällsfrågor och olika språkområden. Språkliga aspekter bedöms utifrån andra delar av betygskriterierna.

Årskurs 6:

*Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **enkelt/utvecklat/väluvecklat** sätt. Eleven ger **enkla/utvecklade/väluvecklade** exempel på orsaker till och konsekvenser av förändringar i det samiska samhället. Dessutom beskriver eleven på ett **enkelt/relativt utförligt/utförligt** sätt olika språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie.*

Årskurs 9:

*Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **enkelt/utvecklat/väluvecklat** sätt och ger **enkla/utvecklade/väluvecklade** exempel på traditionell och modern samisk musik samt litterära verk. Eleven för **enkla/utvecklade/väluvecklade** resonemang om orsaker till och tänkbara konsekvenser av aktuella samiska samhällsfrågor. Dessutom beskriver eleven på ett **enkelt/relativt utförligt/utförligt** sätt samiskans utveckling samt skillnader i dess talade varieteter.*

För årskurs 6 avser formuleringen i det här stycket att rikta bedömningen mot i vilken utsträckning eleven identifierar exempel som handlar om orsaker till och konsekvenser av förändringar i det samiska samhället. I bedömningen ska läraren ta hänsyn till i vilken utsträckning eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet samt olika språkområden. För årskurs 9 är avsikten med formuleringen att rikta bedömningen mot i vilken utsträckning eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet och identifierar exempel som handlar om traditionell och modern samisk musik samt litterära verk. Läraren ska beakta i vilken utsträckning eleven resonerar om orsaker till och tänkbara konsekvenser av aktuella samiska samhällsfrågor. I årskurs 9 breddas formuleringarna om olika språkområden så att läraren väger in även i vilken utsträckning elever reflekterat kring samiskans utveckling och skillnader i dess talade varieteter.

Betygskriterierna i årskurs 6 och 9 inom ramen för samiska som andraspråk, nybörjare

Betygskriterierna inom ramen för samiska som andraspråk, nybörjare relaterar till den gemensamma europeiska referensramen för språk (GERS) som beskriver språkfärdigheter från nybörjarnivå till avancerad nivå: A1, A2, B1, B2, C1 och C2.

Betygskriterierna inom ramen för samiska som andraspråk, nybörjare är uppbyggda enligt samma principer som betygskriterierna i ämnet moderna språk. Förutom att kursplanen knyter an till färdighetsnivåerna i GERS, så har referensramen också använts som inspiration till kursplanen i fråga om innehåll och ordval. Graden av likhet mellan GERS och kursplanen har noga övervägts vid framtagandet av kursplanen. Att likheten inte är större har att göra med skillnader i uppbyggnaden mellan svenska kurs- och ämnesplaner och GERS som påverkar såväl omfattningen som konstruktionen av mål och betygskriterier. Läs mer om GERS i ”Gemensam europeisk referensram för språk” och ”Europeisk språkportfolio”. Samtliga dokument finns tillgängliga på Skolverkets webbplats.

Betygskriterierna är indelade i fyra stycken i årskurs 6 och fem stycken i årskurs 9.

- Det första stycket utgår huvudsakligen från det tredje långsiktiga målet som handlar om förmåga att förstå språket i tal och skrift, men har även bäring mot det första långsiktiga målet som handlar om textproduktion och kommunikation.
- Det andra stycket utgår från de två första långsiktiga målen som handlar om muntlig och skriftlig produktion.
- Det tredje stycket utgår också från de två första långsiktiga målen som handlar om muntlig och skriftlig interaktion.
- Det fjärde stycket utgår från det fjärde långsiktiga målet som handlar om sociala, historiska och kulturella företeelser.

Av punkterna ovan framgår att relationen mellan mål och betygskriterier inte är ett enkelt ett till ett-förhållande. Strukturen mellan mål och betygskriterier understryker betydelsen av en helhetsbedömning vid betygssättning. Uppdelningen nedan är gjord för att tydliggöra olika aspekter av bedömningen.

Förståelse av samiska i tal och skrift

Betygskriteriernas första stycke (som återges nedan) riktar lärarens bedömningsfokus mot elevens förståelse av samiska i tal och skrift. Orden *lyssnar* och *läser* avser att tydliggöra utgångspunkten för bedömning av receptiv förmåga.

Årskurs 6:

*Eleven lyssnar, och förstår **vanliga ord och enkla fraser/huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer/huvudsakligt innehåll och väsentliga detaljer** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om vardagliga och välbekanta ämnen. Eleven läser, och förstår **vanliga ord och enkla fraser/huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer/huvudsakligt innehåll och väsentliga detaljer** i korta, enkla texter om vardagliga och välbekanta ämnen. Eleven hittar enkel information i anvisade muntliga och skriftliga källor samt använder **på ett delvis relevant sätt/på ett relevant sätt/på ett relevant och effektivt sätt** det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.*

Årskurs 9:

*Eleven lyssnar samt förstår och tolkar **det mest väsentliga/huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer/helheten och väsentliga detaljer** av innehållet i tydligt talat, enkelt språk i lugnt tempo om vardagliga och välbekanta ämnen. Eleven läser samt förstår och tolkar **det mest väsentliga/huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer/helheten och väsentliga detaljer** av innehållet i enkla texter om vardagliga och välbekanta ämnen. Eleven väljer enkel information från ett avgränsat urval av muntliga och skriftliga källor samt använder **på ett delvis relevant sätt/på ett relevant sätt/på ett relevant och effektivt sätt** det valda materialet i sin egen produktion och interaktion.*

Uttrycket *förstå och tolka* skapar utrymme för läraren att låta eleven visa sin förståelse på olika sätt. Uttrycket innebär att förståelse av det språk som eleverna hör eller läser handlar både om bokstavlig betydelse och om den innebörd det får i sitt sammanhang. För nybörjare i språket torde betoningen naturligt ligga på förståelse av den bokstavliga betydelsen. I takt med att eleven vidgar sin språkliga repertoar ökar behoven av att tolka innebörder i språket. I samiska som andraspråk, nybörjare förekommer därför *förstå* ensamt i betygskriterierna i årskurs 6. I årskurs 9 är uttrycket *förstå och tolka* tänkt att uppfattas som en helhet. Formuleringen är också tänkt att ge uttryck för att de flesta sammanhang som avser att visa elevens förståelse innehåller båda dimensionerna.

De värdeord i betygskriterierna i årskurs 9 som beskriver hur god elevens förståelse är uttrycker både kvantitet och kvalitet. För att kunna bedöma kvantitet, som i många kurser beskrivs med uttrycken *huvudsakligt innehåll, tydliga detaljer*

eller *väsentliga detaljer*, kan läraren vara betjänt av att själv analysera och värdera det innehåll som eleven har visat förståelse av.

Det första stycket avslutas med en formulering som handlar om hur verkningsfullt eleven kan integrera material som eleven har läst och hört på samiska i sin egen produktion och interaktion. I betygskriterierna kallas sådant material även *källor*. En förutsättning för att kunna använda ett material är att eleven också väljer vad hon eller han vill inkludera. Här finns progression från enkel information i anvisade källor i betygskriterierna i årskurs 6 till enkel information från ett avgränsat urval av källor. I bedömningen ska läraren beakta sambandet mellan det valda materialet och elevens produktion och interaktion.

Förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer

Förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang

Årskurs 6:

*I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven **enkelt och begripligt med enstaka ord och fraser/enkelt och relativt tydligt med fraser och meningar/enkelt, relativt tydligt och till viss del sammanhängande**. I skriftliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven **enkelt och begripligt med enstaka ord och fraser/enkelt och relativt tydligt med fraser och meningar/enkelt, relativt tydligt och till viss del sammanhängande**.*

*I interaktion uttrycker sig eleven **enkelt och begripligt med enstaka ord och fraser/enkelt och begripligt med ord, fraser och meningar/enkelt och relativt tydligt med ord, fraser och meningar**. Dessutom använder eleven strategier som i **någon mån/i viss utsträckning** underlättar och förbättrar interaktionen.*

Årskurs 9:

*I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven **enkelt och begripligt med fraser och meningar/enkelt, relativt tydligt och till viss del sammanhängande/i någon mån varierat, relativt tydligt och relativt sammanhängande**. I skriftliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven **enkelt och begripligt med fraser och meningar/enkelt, relativt tydligt och till viss del sammanhängande/i någon mån varierat, relativt tydligt och relativt sammanhängande**.*

*I interaktion uttrycker sig eleven **enkelt och begripligt med ord, fraser och meningar/enkelt och relativt tydligt med ord, fraser och meningar/relativt tydligt med ord, fraser och meningar** samt i **någon mån anpassat till syfte, mottagare och situation**. Dessutom använder eleven strategier som underlättar och förbättrar interaktionen.*

Andra och tredje stycket beskriver elevens förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift. I det andra stycket riktas uppmärksamheten mot produktiva delar av elevens kommunikation. Dessa kallas i betygskriterierna för

framställningar. En muntlig eller skriftlig framställning kännetecknas av att eleven formulerar sig till en eller flera personer och att det finns eller har funnits möjlighet för eleven att tänka igenom språk och innehåll. Uttrycket *formulerar sig* är avsett att i någon mån förstärka intrycket av just möjligheten att tänka efter. Hur en sådan möjlighet utformas beror på vad läraren bedömer bäst kan ge en rättvisande bild av elevens kunskap i en viss situation. Muntliga framställningar förekommer både som en del av samtal och i form av anföranden.

I betygsriterierna anges att både de muntliga och skriftliga framställningarna ska vara av *olika slag*. Här finns en uppenbar koppling till de slag av produktion och interaktion som framgår i det centrala innehållet. Hur många av dessa som ska ingå i underlaget vid betygssättning avgörs av undervisande lärare. Det är också läraren som avgör vilka sammanhang som framställningarna ska ha tillkommit i för att ge en rättvisande bild av elevens kunskaper, till exempel framställningar producerade vid ett enskilt tillfälle och framställningar som genomgått bearbetning. Detta tillsammans med de val av ämnen som läraren gör med hjälp av kommunikationens innehåll skapar olika slag av framställningar.

Stycket beskriver inledningsvis framställningarnas språkliga bredd och precision. Vid bedömningen kan läraren beakta framställningarnas ord och uttryck, grammatiska strukturer och meningsbyggnad. Läraren kan beakta i vilken grad eleven kan knyta samman sats och meningar med textbindningar av olika slag. Läraren kan även väga in hur oklarheter och fel påverkar framställningarna och hur uttalet påverkar möjligheten att följa och ta till sig innehållet. Språklig korrekthet nämns dock inte uttryckligen. Detta har att göra med att det centrala i bedömningen är att synliggöra vad eleven kan snarare än vad eleven inte kan. Avsikten är att undvika en bedömning som handlar om hur många fel eleven får göra för ett visst betyg. Lärarens bedömning hänger även ihop med sammanhangets svårighetsgrad.

I det tredje stycket riktas uppmärksamheten mot interaktiva delar av elevens kommunikation. Interaktion i de GERS-relaterade ämnena kännetecknas av att en elev växlar mellan produktion och reception i samspel med en eller flera andra personer. Eleven behöver också vara beredd på att ta emot och bemöta reaktioner på det som eleven själv uttryckt. Stycket omfattar endast de kvaliteter och graderingar som är särskilt relevanta vid bedömning av interaktion.

Styckets inledande del handlar om i vilken utsträckning eleven kan göra sig förstådd och hur smidigt eleven uttrycker sig i interaktion. Vid bedömningen kan läraren beakta hur exempelvis ord och fraser, meningsbyggnad och textbindning påverkar interaktionerna. I betygsriterierna för betyget C i årskurs 6 framgår i det tredje stycket att eleven behöver kunna uttrycka sig *enkelt och begripligt med ord, fraser och meningar* i interaktion, men *enkelt och relativt tydligt med fraser och meningar* i framställningar som återfinns i det andra stycket i betygsriterierna. Skillnaden har att göra med att det finns mycket i interaktionen i sig som underlättar för deltagarna att skapa tydlighet. Budskapen kan till exempel stödjas av gester och andra signaler, och mycket behöver inte förklaras

för att ändå bli tydligt. Tanken är därför att det inte är lika svårt för en språkanvändare att skapa tydlighet i interaktioner som i framställningar.

Det tredje stycket rymmer även en bedömning av i vilken grad eleven anpassar språket efter olika syften, mottagare och sammanhang i betygskriterierna för betyget A i årskurs 9. Där framgår det att eleverna uttrycker sig även *i någon mån anpassat till syfte, mottagare och situation*. I bedömningen kan läraren beakta i vilken utsträckning frågor, följdfrågor eller annan respons påverkar interaktionerna. Stycket avslutas med en formulering som riktar bedömningsfokus mot i vilken grad interaktionerna underlättas och förbättras av elevens strategier. Exempel på några sådana återfinns i det centrala innehållets kunskapsområden ”Läsa och skriva” samt ”Tala, lyssna och samtala”.

Detta stycke om interaktion och det föregående om framställningar kan beroende på sammanhang användas tillsammans eller var för sig för att bedöma elevens förmåga att kommunicera och anpassa språket i tal och skrift.

Kunskaper om sociala, historiska och kulturella företeelser i miljöer där språket används

Formuleringarna i det fjärde stycket i betygskriterierna avser att rikta lärarens bedömningsfokus mot kvaliteten i elevens kunnande om samhälle, historia och kultur. Språkliga aspekter bedöms utifrån andra delar av betygskriterierna.

Årskurs 6:

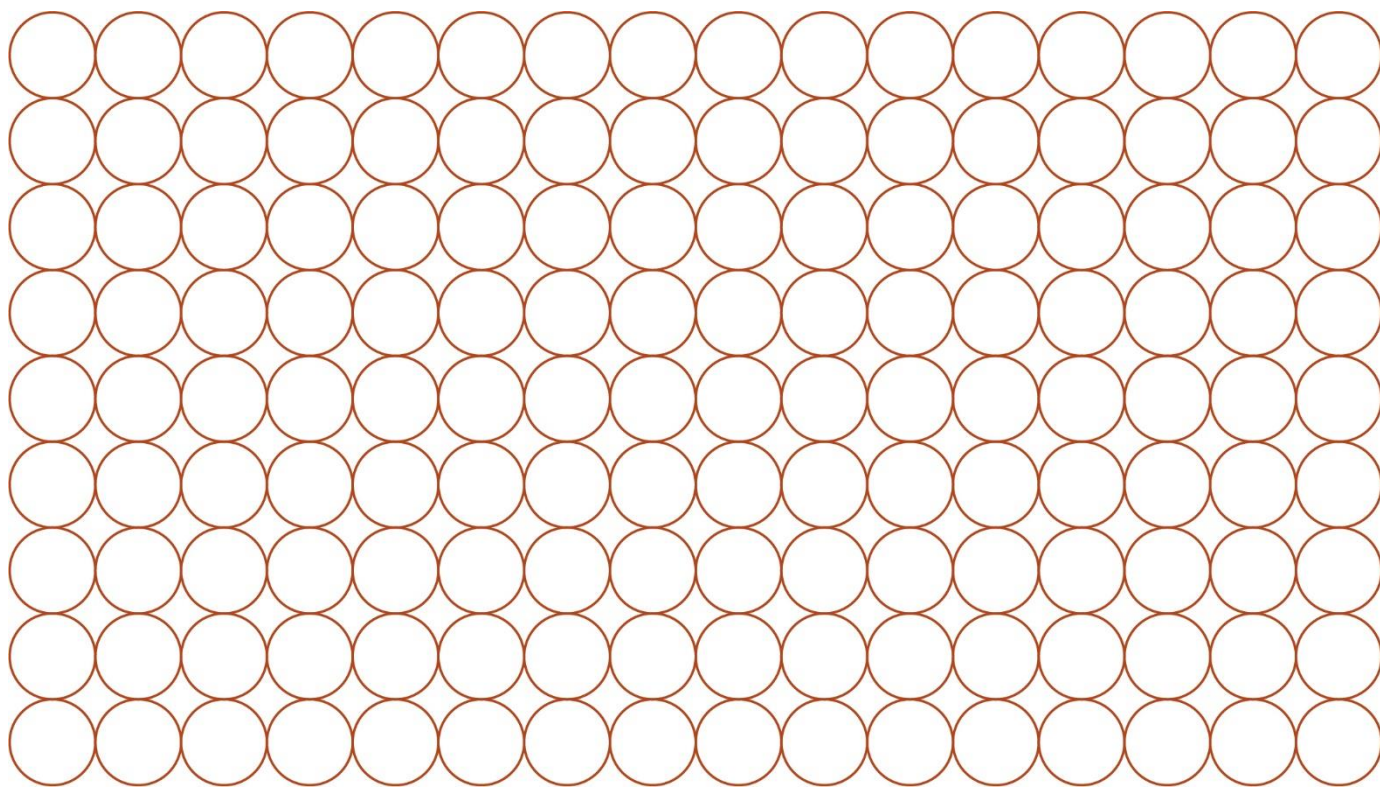
Eleven ger enkla/utvecklade/välutvecklade exempel på sociala, historiska och kulturella företeelser som berör samer.

Årskurs 9:

Eleven för enkla/utvecklade/välutvecklade resonemang om företeelser, levnadsvillkor och samhällsfrågor som berör samer.

För årskurs 6 är avsikten med formuleringen att rikta lärarens fokus mot i vilken utsträckning eleven identifierar exempel som handlar om sociala, historiska och kulturella företeelser. I årskurs 9 breddas formuleringarna så att läraren väger in elevens resonemang kring företeelser, levnadsvillkor och samhällsfrågor. I bedömningen kan läraren ta hänsyn till aspekter som rör i vilken utsträckning eleven kommenterar och resonerar om traditioner och kulturella uttrycksformer. Läraren kan också beakta i vilken grad elevens resonemang grundar sig på basala och övergripande iakttagelser eller djupare och mer specifika kunskaper om de företeelser, levnadsvillkor och samhällsfrågor som berör samer i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv.

Skolverket

www.skolverket.se